

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Mindeblade

Nr. 1

August 1916

Pris 50 Øre

FORORDET skal ikke blive langt. Vi vil lade de følgende Mindeblade tale for sig selv. Først kommer der et Slægtsregister med de væsentligste ydre Data efter Kirkebøgerne. Dernæst vil vi fortælle Sagn og Minder af Slægtens Historie. Vi vil ogsaa aftrykke Breve, som kan tænkes at være af Interesse, og vi vil saavidt muligt med hvert Nr. udsende et Portræt eller et Billede. Altsammen for at Mindet om de gamle kan blive bevaret for den yngre Slægt. Og disse Blade tilegner vi Mindet om vore Forældre:

*Gaardejer Christen Hansen og
Ingeborg Jensdatter af Vinde*

med Tak for al det gode, som de skænkede os for hele Livet.

Vor fædrene Slægt.

I. Jens Andersen, * 1682 † 1764.

Maren Jensdatter, * 1694 † 1785.

- a. I *Viborg Landsthings* Protokoller fra 1745 findes et Skøde fra Justitsraad *Casper Christoffer Bartholin*, København, til Commerceassessor *Jens Hoffmann* paa Kaas. Ved Skødet overdrages bl. a.

„*Jens Andersen*, Hindborg, 1 Td. 7 Skpr. 1 Fdk. 1 Alb. skylder aarlig 4 Rdlr.“

- b. I *Matrikulen af 1688* nævnes bl. a.: „Skivehus Amt, *Anders Andersen*, Hindborg, 1 Td. 7 Skpr. under Niels Kaas“.

- c. I Henhold til foranstaaende er det sikkert, at *Jens Andersen* i 1745 var Fæstegaardmand under Kaas, og Oplysningen under b tyder paa, at *Jens Andersen* er Søn af *Anders Andersen*, og at *han* har faaet Gaarden i Fæste efter sin Fader.

d. Giftermaal og Børneflokk.

Jens Andersen var 2 Gange gift. Først viet 1714 til *Mette Andersdatter*, tjenende hos *Chr. Mortensen*, Hindborg.

Børn:

1. *Anna*, * 1716 † 1778, viet 1756 til sin Husbond *Søren Jepsen Bligaard* i Hindborg.
  2. *Maren*, * 1717.
  3. ? * 1719.
  4. *Ell*, * 1721 † 1721. *Moderen* død i Barselsseng 1721.
- e. *Jens Andersen* gifter sig 1722 med *Maren Jensdatter*, * 1694 † 1785. Vielsen findes ikke i *Hindborg Kirkebog*.

Børn:

1. *Jens*, * 1723.
2. *Mette*, * 1725 † ugift 1774, 49 Aar gl., „til Huse hos hendes Broder Ludvig“.

3. *Maren*, * 1727 † 1809, 82 Aar gl., „til Huse hos Jens Andersens“ (se nedenfor under II. n.).
4. *Anna*, * 1729 † 1731.
5. *Maren*, * 1729.
6. *Anders*, * 1730 † $7/9$ 1806, 76 Aar gl.
7. *Kristen*, * 1733 † 1758, 25 Aar gl.
8. *Ludvig*, * 1736 † 1802, 66 Aar gl. Viet 1760 til *Karen Svendsdatter*, Trustrup, † 1790, og 1791 til Pige *Inger Christensdatter*, * 1756 † 1825. Efter *Ludvig Jensens* Død 1802 gifter *Inger* sig 1804 med *Just Madsen*, * 1771 † 1859. Han efterlod sig Sønnen *Søren Justesen*.

f. **Et mørkt Blad.**

Af Jens Andersens Børn er det navnlig Sønnerne *Anders* og *Ludvig*, der forplanter Slægten, og af disse er det *Anders Jensens* Linie, der skal følges i disse Blade. Men i Forbigaaende vil vi dvæle ved et mørkt Blad i Kirkebogen, hvor følgende berettes:

„1757 . . . døbt uægte Barn af *Mette Jensdatter*. Fader: Christen Povelens Søn, *Povel*“.

„1758 . . . døbt uægte Barn af *Maren Jensdatter*“.

Til Barnefader ved Daaben blev udlagt Gaardmand *Niels Nandrup*, † 1772.

Det var en kedelig Affære.

Den ene af Forførerne. *Povel*, døde 1759 i en Alder af $35\frac{1}{2}$ Aar. Barnet *Anna* Povelsdatter blev opfødt hos Morbroder *Ludvig*, hvor ogsaa Moderen er „til Huse“. *Anna* blev konfirmeret 1776 og gift 1779 med *Smeden i Hem*. Hendes Moder, *Mette*, døde ugift 1774, kun 49 Aar gl.

Maren fik Ophold hos sin Broder *Anders*, og hun døde 1809 i Brodersønnen *Jens Andersens* Hus. Hvor hendes Barn er blevet af, giver Kirkebogen ingen Oplysning om.

g. **Det skete af Waade!**

Om *Povels* Fader findes følgende Notits:

„1774, den 27. Februar, jordet *Christen Povel* i Hindborg (se ovenfor), 80 Aar gl., som fandtes død udenfor Søren Mortensens paaboende Sted i Hind-

borg om Morgenen den 23. Februar. Af Syns Forretningen holden over ham den 24. Februar erfores, at *det er sket af Waade*, og Amtmand Høj-Welbaarne Hr. Geheime Raad *Rosenkrantz* paa Krabbesholm hans Resolution om Ligets Henstedelse lyder saaledes: „Saa ser jeg ikke noget er hinderlig, hand jo paa sædvanlig Maade kand begraves i KirkeGaarden med Jords Paakastelse af Præsten.

W. Rosenkrantz.“

- h. Følgende Linie fører fra *Jens Andersen*, Hindborg, til *Christen Hansen*, Vinde, Søn efter Søn:

Jens Andersen, * 1681 † 1764, 82 Aar.

Anders Jensen, * 1730 † 1806, 76 Aar.

Hans Andersen, * 1768 † 1830, 62 Aar.

Christen Hansen, * 1816 † 1896, 80 Aar.

II. Anders Jensen, * 1730 † 1806.

Birgitte Hansdatter, * 1740 † 1824.

- a. *Mads Larsen Biørn* af Grinderslevkloster udsteder 1767 den 12. Maj et Pantebrev for 12,000 Rdlr., som han er bleven skyldig til sin Morbroder Købmand *Jacobus Himmerig* af Aalborg. Bjørnen pantsætter Grinderslevkloster med 31 Tdr. 6 Skpr. Hartkorn. Bøndergods 208 Tdr. 1 Skp. og Konge-Korntiende 26 Tdr. ialt 265 Tdr. 7 Skpr. — en ordentlig Himmerigmundfuld for 12,000 Rdlr. grov Courant, hver Rdlr. til 96 Sk. dansk, beregnet å 4 pCt. Rente p. A. Af det pantsatte Bøndergods nævnes i Jordebogen ogsaa *Anders Jensens* Fæstegaard i Hindborg af Hartkorn 3 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdk. Det er altsaa ikke *Faderens* Gaard, Anders Jensen har faaet. Det ser nærmere ud til at være *Svigerfaderen* Hans Christensens Gaard, som Aar 1763 anføres i Mads Biørns Skøde paa Grinderslevkloster netop med 3 Tdr. 3 Skpr. 3 Fdk., ganske vist under *Christen Hansens* Navn, men da bemeldte Christen Hansen var død 1743, er Talen sandsynligt om Sønnen *Hans Christensens* Fæstegaard, og hans Datter *Birgitte* blev Aar 1764 gift med *Anders Jensen*. — 1768 anføres *Hans Christensens* Hartkorn i Krabbesholm Jordebog med 1 Td. 7 Skpr., hvilket netop svarer til Hartkornet paa Anders Jensens Fødegaaard

(jfr. I. a.), og da gamle *Jens Andersen* døde 1764, samme Aar som Sønnen *Anders* blev gift med *Hans Christensens* Datter, er det naturligt at tænke sig den Handel, hvorved de unge Folk faar den større Gaard, medens gamle *Hans Christensen* flytter over i den mindre Gaard, som afdøde *Jens Andersen* havde i Fæste.

- b. 1786 nævnes *Anders Jensen*, Hindborg, som Fæster under Grinderslevkloster med godt $5\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn (se Viborg Landstings Skøde og Pantebog Nr. 49, Pag. 951). Hvornaar og paa hvilke Betingelser Gaarden senere er gaaet over til *Selveje*, mangler der endnu Oplysninger om, men de kan vistnok fremskaffes.

c. **Birgitte Hansdatters Slægt.**

1702 nævnes *Hans Christensen* og *Magrethe Christensdatter* i Anledning af deres Søns Daab.

Derefter viser Kirkebogen følgende:

Fæstebonde *Chr. Hansen*, * 1676 † 1743. Hans Hustru, * 1681 † 1731.

Deres Søn: Fæstebonde *Hans Christensen*, * 1712 † 1776. Hans Hustru, * 1716 † 1783.

Deres Børn:

1. *Melchior*, * 1738 † 1824.
2. *Birgitte*, * 1740 † 1824.
3. *Christen*, * 1743 † 1820.
4. *Mette*, * 1746.
5. *Maren*, * 1749 † 1758.

Af disse Børn bliver *Birgitte* eller *Birthe*, som hun senere kaldes, gift med *Anders Jensen* Aar 1764.

d. **Birthe — Birgitte.**

Navnet er nedarvet i Slægten, hvorpaa her kan nævnes et Par Eksempler.

1. *Birgitte*: Datter af Gdr. Niels Pedersen, Livberggaard i Hjerm, opkaldt efter sin Mormoder *Birthe* i Vinde, som var opkaldt efter sin Farmoder *Birthe*, *Anders Jensens* Hustru af Hindborg.
2. *Birthe*, Datter af Gdr. Christen Hansen, Vinde, opkaldt efter sin Fæster *Birthe* i Vinde.
3. *Birthe*, Datter af Gdr. Ludvig Andersen, Lund, opkaldt efter sin Bedstemoder i Hindborg.

4. *Birthe*, Datter af Gdr. P. Pedersen, Hjerk, opkaldt efter sin Mormoder *Birthe* i Hindborg (gift med And. Hansen), som var opkaldt sin Faders Svigermoder Anders Jensens Hustru.

e. **Navnet Christen Hansen.**

Christen Hansen, Vinde, er opkaldt efter sin Faders Morbroder *Christen* (II. c. Nr. 3), som atter bar Navn efter sin Bedstefader *Christen* (II. c.). Ved *Christen Hansens* Daab 1816 var til Stede som Vidner bl. a. hans Faster *Else*, „tjenende hos Gmd. *Christen Hansen*, Hindborg“. (*Else* tjente i en Række Aar hos denne Morbroder, som vistnok var ugift). Endvidere var *Melchior Hansen* (II. c. 1.) Fadder. *Birthe Hansdatters* Slægt har saaledes i lang Tid bevaret den Søgning, som Svogerskabet med Anders Jensen gav Anledning til.

f. **Anders.**

Ogsaa Anders Jensens Navn er nedarvet i Slægten og bæres den Dag i Dag af mange. Der kan som Eksempel nævnes: Gdr. *Anders Hansen Andersen*, Brøndum, opkaldt efter sin Farfader *Anders Hansen*, Hindborg, som var opkaldt efter sin Farfader *Anders Jensen*, Hindborg, som atter bar sin Farfaders Navn.

g. **Skielsborg i Hindborg.**

I Landstingets Skøde og Pantebog Nr. 41 Pag. 550 findes følgende Stykke i *Dorthea Hedvig Grubes* Skøde paa Kirketiende i Salling:

„Et Stykke Ejendom paa Hindborg Mark, *Skielsborg* kaldet, i Fæste haves af *Christen Hansen* og Søn *Hans Christensen* i Hindborg Htk. 1 Td. 2 Fdk. 2 Alb. saa og Bondeskylden udi ermeldte *Christen Hansens* Jord, hvoraf Hr. Geheime Raad *Reventlow* skal være Herlighedsejeren“.

I Krabbesholm Jordebog 1768 nævnes

h. *Hans Christensen*, Hindborg, med 1 Td. 7 Skpr. Htk.

I Skivehus Jordebog 1770 nævnes

i. *Hans Christensen*, Hindborg, med 7 Skpr. Htk.

k. 1773 nævnes *Hans Christensen*, Hindborg, med 4 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. Htk. Det er nok Sønnen *Christen*, der har forøget Godset!

- l. 1792 faar *Hans Christensens Søn Christen Hansen* Selvejerskøde paa en Gaard i Hindborg paa 5 Tdr. Htk. for Købesum 700 Rdlr. Sælgeren er *Christian Lange* til Eskiær og Schivehuus, der forbeholdt sig og efterkommende Eskiær Ejere

„den Herlighed, som Fdg. af $13/5$ 1769 § 2 omtaler, nemlig Jagt og Fiskeri, Sigt og Sagefald og Ret til at forrette Skifter“.

- m. 1835 fik Hans Excellence Hr. Geheimeraad *Claus Reventlow* Auktionsschiøde paa Astrup, Eschier og Schivehuus Hovedgaarde med alt derunder sorterende hvoraf nævnes:

„*Christen Hansens* Herlighed 7 Skp. 1 Fdk. $2\frac{2}{3}$ Alb. skylder aarlig 2 Mk. Giesterie, 6 Skpr. Hafre Giesterie, 1 Svin, 1 Føenøed, 4 Sneese Aal, 4 Sk. Spindpenge, $1/4$ Part Lexnøed, Arbejdspenge 4 Rd.“

- n. **Birthe og Anders Jensens Børn.**

Jens, * 1765 † 1854, 89 Aar gl.

Maren, * 1767 † 1805, 38 Aar gl.

Hans, * 1768 † $7/2$ 1830, 62 Aar gl.

Else, * 1770 † 1770.

Anders, * 1771 † 1829, 58 Aar gl.

Else, * 1773 † $12/12$ 1851, 78 Aar gl.

Maren, * 1775 † 1779, 4 Aar gl.

Ludvig, * 1777 † 1779, 2 Aar gl.

Maren, * 1780 † 1780.

Anna, * 1781 † 1861, 80 Aar gl.

Ludvig, * 1784 † 1874, 90 Aar gl.

Kirkebogsnotitser m. m.

1. Anders Jensens ældste Søn *Jens* blev Ejer af Fødegården i Hindborg, som den Gang var beliggende mellem Kirken og den nuværende Skole. *Jens Andersen* blev gift $11/10$ 1813, da han var knap 49 Aar gl., med *Peder Gravgaards* Datter *Maren* (28 Aar gl.) * 1785 † 1847. De havde 5 Børn.

Anders, * 1814 † 1841, 27 Aar gl.

Birthe, * 1816, død i Hem ugift.

Maren, * 1819, gift $\frac{9}{10}$ 1846 med *Chr. Nielsen Præst*, Hem, * 1821.

Peder Kristian, * 1821, gift med *Else Kjærgaard*, men barnløs.

Mariane, * 1824, gift $\frac{10}{11}$ 1846 med Gmd. *Morten Sørensen*, Vejby.

Der staar noteret i Kirkebogen, at *Jens Andersen* led haardt af Stensmerter, inden han døde.

Fra ham gik Gaarden over til *Peder Kr. Jensen* og fra denne til Marianes Søn *Jens Mortensen* fra Vejby, hvis Enke nu ejer den.

2. *Maren Andersdatter*, gift $\frac{17}{11}$ 1791 med Ungkarl *Anders Mogensen*, Hindborg, som døde 1792 i en Alder af 32 Aar. *Maren* gifter sig paany d. $\frac{31}{5}$ 1792 med *Laust Jepsen Grove* „tjenende i Lem Præstegaard“. De beboede en Gaard i Hindborg, som nu er delt i to og for Tiden ejes af *Laust Bligaard* og *Carl Laursen*.

Maren og Laust Groves Børn:

Anders, * 1793.

Jeppe, * 1794.

Anders, * 1796.

Christen, * 1798.

Jens, * 1801.

Birthe, * 1803.

Melchior, * 1805. Moderen døde i Barselseng $\frac{15}{4}$ 1805, og Barnet døde nogle Dage efter.

1806 blev *Laust Grove* viet til *Johanne Thorsdatter*, * 1765 † $\frac{31}{10}$ 1857. En Datter, *Maren*, døde som spæd 1809. En Datter, *Birthe*, * 1811, blev 1832 gift med *Anders Hansen* fra Ottingbregaard.

Laust Grove døde som Sognefoged i Hindborg 1841. Hans Enke, *Johanne*, nød Aftægt hos Svigersønnen og Datteren *Birthe*, og hun døde 10 Maaneder efter *Anders Hansen*. Gaarden blev delt i 2, hvoraf Sønnen *Anders Laustsen* fik den ene. Dennes Søn, *Laust Andersen* * 1834.

3. *Else Andersdatter*, gift med Dyrlæge *Anders Johansen*, * 1783 † 1862 som Fæstehusmand i Lund. Ingen Børn. De solgte 1831 en Gaard i Hindborg til Hans Andersens Søn *Anders Hansen*. Boede siden i Gadegaard inden de flyttede til Lund. (I Kirkebogen skrives Gadgaard).
4. I 1779 grasserede Kopperne slemt i Hindborg. Hos Anders Jensens døde 2 Børn af denne Sygdom. Hvilken frygtelig Svøbe Børnekopperne kunde være ses af følgende Notits i Hindborg Kirkebog:
 „1761 . . . jordet *Cort Hansen* een af Sognets Almisse-Lemmer i Hindborg 88 Aar gl. En blind Mand som i Børnekopper mistede begge sine Øjnes Siun, da han kuns var $\frac{1}{2}$ Aar gl.“
5. *Anna Andersdatter*, gift med Anders Rogertsens Søn *Roer Andersen* af Hindborg, * 1782 † $\frac{31}{7}$ 1862. De beboede den Gaard i Hindborg, som nu ejes af Jens Goul. En Søn ved Navn *Anders Roersen* fik Gaarden efter dem. De havde ikke andre Børn, og det er helt tragisk, som det gik denne Gren af Slægten. Fra 1857—63 vender Død og Giftermaal nemlig fuldstændig op og ned paa Familiens og Gaardens Forhold. Ved førstnævnte Aars Begyndelse bestod Husstanden af *Roer Andersen*, 74 Aar, hans Kone *Anna*, 75 Aar, hans Søster *Anna*, 76 Aar, og hans Søn *Anders*, 38 Aar. Sønnen havde ikke det bedste Ry. Det er nok ikke altid saa godt at være *eneste* Barn. Imidlertid synes Anders nu at skulle komme i Havn. Han bliver viet 1857 til Gmd. *Thor Nielsens* Datter *Dorthe Marie*, * 1830. Men Dorthe Marie døde af Barselseber $\frac{19}{6}$ 58. Saa gifter Anders sig 1861 med sin Tjenestepige *Mariane*, * 1832. Samme Aar dør hans Moder og hans Faster. Selv døde *Anders* $\frac{26}{5}$ 62 af en Mavesygdom, og hans Fader døde 2 Maaneder derefter. Den unge Enke, som for et Par Aar siden kom til Gaarden som Tjenestepige, staar nu alene tilbage, men ikke ret længe, thi i 1863 bliver hun viet til sin Tjenestekarl *Chr. Troelsen* fra Feldingbjerg. Paa 6 Aar er alle de gamle gaaet bort, og nye Folk har taget Gaarden i

Arv. Anders Roersen efterlod sig en Søn, Roer, som skal være død i Aarhus for et Par Aar siden.

6. *Ludvig Andersen*, Gaardejer i Lund, gift med *Karen Pedersdatter*, † 1876, 86 Aar gl. Børn: *Anders Ludvigsen* og *Birthe Marie Ludvigsdatter*, g. m. Gdr. *Jens Villadsen i Krarup*.

I *Ludvig Andersens* Gravskrift hedder det bl. a.:

„Han var jo en gammel Mand, der havde oplevet mange Forandringer og Omskiftelser og var prøvet i Livets Skole. Uden at eje ret meget købte han 1824 denne Gaard, hvor han i Forening med sin Hustru ved Flid, Paapassenhed og Sparsommelighed arbejdede sig frem til en velstaaende Mand, som ogsaa tilfulde nød sine Medmenneskers Agtelse.

. . . Han havde her i Livet den store Lykke, at han havde et godt Helbred med Undtagelse af hans 2 sidste Leveaar, i hvilken Tid han maatte bære paa en Svaghed, der endte hans Liv“.

7. *Anders Andersen*, Gaardejer i Otting.

³/₄ 1816 vies *Anders* (45 Aar) til *Cathrine Jensdatter* (32 Aar), tjenende hos Gmd. *Jens Lykke*, Hindborg. Bruden var fra Haasum, og der stod Brylluppet.

²⁴/₆ 16 Barnedaabsgilde for Parrets ældste Søn *Niels*. Sødskenderne *Hans*, *Jens* og *Else* er Faddere. Endnu paa dette Tidspunkt tjener *Anders* hos sin Morbroder *Chr. Hansen*, Hindborg, og *Cathrine* er lejet ind i en Indsiederstue hos *Niels Simonsen* i Otting. Men længe varer det ikke, inden Parret har deres egen Gaard. 1818 har de atter Daabsgilde for en Dreng, som blev kaldt *Anders*. Da er *Ludvig*, *Hans* og *Else* Faddere. *Ludvig* tjener hos *Jens Andersen*, han er paa dette Tidspunkt 34 Aar gl. Først 6 Aar senere købte han Gaarden i Lund. Det er fortalt mig, at han i nogle Aar havde Plads paa Krabbesholm som Ladefoged, og at han her blev gode Venner med *Mejersken*, — den ovenfor nævnte *Karen*, som overlevede ham i 2 Aar.

8. *Anders Jensens* Børn kom saaledes til at bo i Gaarde nær ved det fædrene Hjem. De blev det første Slægtled af *Selvejere*. Og de gav dem

gennemgaaende en større Velstand end Fæstebonden kunde opnaa. Denne Velstand blev dog ingenlunde opnaaet uden svære Kampe, der kom til at præge Slægten i et helt Aarhundrede. Disse Kampe har nok ogsaa bidraget til at udvikle Hjemstavnskærligheden og Følelsen af Samhørighed. I hvert Fald kom Anders Jensens Børn meget jævnlige sammen, og der var ikke langt imellem Daabsgilder og andre Familiefester. „*Anders Jensens Piger*“ blev stadigt benyttede som „Gudmødre“ for Slægtens Yngste, og Sønnernes Navne se vi som *Faddere* mange Gange hvert Aar.

Ellers er det jo ikke meget, Kirkebøgerne kan fortælle om det daglige Liv i vore Tip-Oldeforældres Tid, og hvad der gennem den mundtlige Overlevering er naaet ned til vor Tid er forbavsende lidt. Vi har derfor ikke Raad til at forbigaa et Par Blade i Kirkebogen, hvor Præsten ofrer et Par af Anders Jensens *Naboer* lidt nærmere Omtale.

Det var i Aaret 1775, at 2 gamle Veteraner fra Svenskekrigens Tid gik bort, og Præsten skrev da følgende i Kirkebogen:

o. Gamle Jens Friis.

„1775 . . . Jordet Jens Friis i Hindborg, efter Beretninger 101 Aar gl. Gamle Folk i Sognet fortæller hans Levnedes Løb saaledes: Da han var 18 Aar, blev han udskreven og tjente i 18 Aar som Landsoldat udi Kgl. Tjeneste fra først til sidst i sidste Krig med Sverrig, var med ved Gadebusk, Stralsund, Wismar etc. Havde dog ikke i de bivaanede Feltslag faaet nogen Skade eller Blessure. Fik efter Krigens Slutning *Annegaard* i Hindborg udi Fæste, hvilken han skal have beboet udi 40 Aar. Siden beboede udi 25 Aar det Hus paa Skivehus Gods i Hindborg, hvor han døde. Havde ellers indtil allersidst alle sine Sandser, var stedse frisk og rørig indtil han nogle faa Uger før hans Dødsfald blev sengeliggende“.

p. Gamle Stafen.

„Onsdag den 26. Juni 1775 begravedes Stephan Christensen i Hindborg, som var fød i Linnerup udi

Wrads Herred i Aarhus Stift. Havde tjent i kgl. Tjeneste som Land Soldat i 14 Aar. Var med fra først til sidst i sidste Krig med Sverrig stedse til Orlogs. Havde bivaanet alle de betydeligste Sø-Batailler i bemeldte Krig, dog uden at have faaet nogen Skade eller Blessure. Var ogsaa en Tid fangen i Sverrig. Beboede den Gaard paa Krabbesholm Gods i Hindborg i 52 Aar, udi hvilken Gaard han døde d. 20. Juli sidst, — 87 Aar 2 Md. 1 Uge 4 Dage“. Gamle *Stafen* har Efterkommere i Vinde.

III. Hans Andersen, * 1768 † 1830.

Karen Jensdatter, * 1777 † 1859.

- a. Den 27. Marts 1802 mødte Ungkarl *Hans Andersen* af Ramsing for Præsten i Oddense og bad om, at Tillysning fra Prædikestolen maatte ske for ham og Pigen *Karen Jensdatter* af Ramsing. At det var begges fri Vilje, og at der intet var til Hinder for Ægteskabets Fuldbyrdelse bevidnedes af 2 Forlovere.

Den 22. April s. A. stod Brylluppet.

Ved „Ramsing“ maa forstaaes „Lille Ramsing“. Men hvorfor staar der ikke Hans Andersen, *Otting*, og Karen Jensdatter, *Hindborg*? Saavidt jeg véd, havde Hans Andersen købt en Gaard i Otting, og Karens Barndomshjem var *Bundgaard* i Hindborg. Begge Gaarde laa tæt ind til Lille Ramsing og har vel den Gang hørt under Oddense Sogn.

Hans var 34 Aar og *Karen* 25. Ægteskabet varede i 28 Aar, idet Hans Andersen døde 7. Febr. 1830, 61½ Aar gl. *Karen* overlevede sin Mand i 29 Aar og døde 4. Juni 1859, da hun var 83 Aar gl.

Efter min Faders Beretning var hans Moder *Karen* en sjælden karakterstærk Kvinde. Han talte ofte og gerne om *hende*. Om Faderen sjælden. „Han levede ikke altid et sundt Liv“, svarede Fader en Gang paa mit Spørgsmaal om Aarsagen til min Farfaders Død. Saavidt jeg véd, drev han Handel og Brændevinsbrænding. Det sidste var Gængs i alle Gaarde paa den Tid. Fader har mange Gange baaret Dunke fyldt med hjemmelavet Brændevin til Skive, hvor det solgtes til Høkeren. Somme Steder drak Bønderne det selv.

Men Svinene fik Masken. En Bonde i Otting var saadan en Fyldebøtte, at Folk for Spot sagde til Konen: „Hvem staar sig, Svinene eller Tammes?“ — „Somtid kan Tammes klare sig, og somtid er Svinene foran“, lød Svaret. Det var altsaa ikke altid, at Tammes kunde konsumere Brændevinen saa hurtigt, som Svinene kunde æde Masken!

Da det endelige og afgørende Forbud mod Brændevinsbrænding kom (vistnok omkring 1840) var Folk meget vrede derover. Men *Ka' Hansdæ'* sagde, at det var en god Ting, det var netop noget, som *burde* forbydes, saa megen Elendighed som det havde voldt!

Skønt Hans Andersens *Karen* var en dygtig Kone, der ikke var bange for at tage fat paa noget Slags Arbejde, saa kom hendes Hjem dog i den dybeste Armod, og Gælden satte i mange Aar sit tunge Præg paa Forholdene i Ottingbremgaard. Det var først op i Fyrrene, at Karen helt vandt økonomisk Herredømme over Gaarden. I mange Aar skulde der saa og saa mange fede Stude afsted for at dække Renterne i hver Termin. Jeg husker ikke *hvormange*, men Fader talte tidt om de Stude. Og i Aarene efter Statsbankerotten var det rent galt.

Det hændte en Dag i Begyndelsen af Tyverne, at Faster *Marie*, * 1808, blev sendt til Skive for at besørge nogle Smaaindkøb. Som den 12--13 Aars Bondetøs stod der ved Disken, gav hun Agt paa, hvad der blev talt om. Købmanden, Hr. *Hald*, fortalte nogle fremmede Mænd, at Folkene i *Ottingbremgaard* (skrives ogsaa *Ottingbringgaard*) var paa Fallittens Rand. Gaarden vilde snart komme til Tvangsauktion, og der var Forretning i at købe den gode Gaard osv. osv. Men den ukendte Bondetøs, som stod der ved Disken paa sine bare Ben, fik travlt med at komme afsted med sine Pakkenelliker, og hun løb tudbrølende hjem til sin Moder med den bedrøvelige Tidende.

Da samlede Karen sine Børn — den ældste var 17—18 Aar — og de blev enige om, at med Guds Hjælp vilde de staa den haarde Storm igennem og bevare *Hjemmet*, om der saa skulde Sult til. Det Familieraad glemte Børnene aldrig. Det bandt de mange Sødskende sammen med Moderen, som ved

en ubrydelig Pagt. Og Sammenholdet kom til at gælde ikke blot Gaard og Jord og Fødehjem, men noget langt dybere, saaledes som det times Mennesker, der har gennemgaaet en stor Fare med hinanden.

Familien i Ottingbremgaard stod Krisen igennem. Karens Sønesøn sidder fri og frank som Selvejrbonde i Gaarden den Dag i Dag. Men hvordan var det gaaet, om *Ka' Hansdæ'* ikke havde været en Kvinde med Ben i Næsen?

Der er bevaret enkelte Minder om hende, og de bør nedskrives, inden det er for sent. Disse Erindringer ligger gemt hos *hendes Børneborn*, efter at hendes egne Børn nu allesammen er døde.

b. Karen og Hans Andersens Børn.

1. *Anders*, * $\frac{8}{6}$ 1803 † 1857. Gift 1832 med *Laust Groves* Datter *Birthe*, * 1811 † 1879. Gmd. i Hindborg. I sin Ungdom rejste han i Salling, Mors og videre omkring og handlede.

Børn: *Karen, Johanne, Else, Laust, Hans og Anders Johan*.

2. *Jens*, * $\frac{4}{12}$ 1804 † $\frac{4}{6}$ 1806.

3. *Birthe*, * $\frac{25}{4}$ 1806 † $\frac{3}{11}$ 1852. Gift $\frac{28}{10}$ 1841 med *Mads Qvist*, Vinde, * $\frac{7}{9}$ 1812 † $\frac{21}{2}$ 1850. Forlovere: Jens Qvist og And. Hansen. Mads Qvist, Søn af *Christen Qvist*, der 1810 købte Vinde Vestergaard. Han døde $\frac{2}{4}$ 1845, 77 Aar gl. Hans Kone døde af Tæring $\frac{2}{4}$ samme Aar under et Besøg hos Datteren i Krarup. Gaarden gik nu over til *Birthes* Broder *Christen*, som besad den til 1891. *Birthe* og *Mads Qvists* eneste Barn *Mariane* blev $\frac{12}{5}$ 1868 gift med Gdr. Niels Pedersen, Livberggaard i Hjerm.

4. *Marie*, * $\frac{23}{7}$ 1808. Viet $\frac{3}{10}$ 1839 til Gmd. *Chr. Jacobsen*, Otting, der var 50 Aar gl. Han døde $\frac{5}{2}$ 1855, og *Marie* giftede sig $\frac{15}{4}$ 1856 med Ungkarl *Peder Andersen* af Vester-Lyby, * 1811.

Børn i 1. Ægteskab: *Else Marie, Hansine, Maren, Jacob og Christine*.

5. *Mette*, * $\frac{10}{4}$ 1810, opfødt hos Plejefaderen *And. Johansen*, Gadegaard, viet 1837 til Enkemand *Peder Geertsen*, Krarup Mølle, * 1777 † 1845.

- Børn: *Johanne Cathrine* og *Else Cathrine*.
 Viet 1846 til Ungkarl *Jens Troelsen*, 29 Aar.
 Børn: *Petrine*, død af Kighoste 1852, og *Anders Peder*, * $\frac{1}{4}$ 1850.
6. *Johanne*, * $\frac{25}{11}$ 1812. Viet $\frac{12}{10}$ 1843 til Ungkarl *Esper Jepsen*, Brøndum.
 Børn: *Jeppe*, *Cathrine*, *Karen*, *Hansine* og *Hans*.
7. *Jens*, * $\frac{30}{11}$ 1814. Opkaldt efter sin Morfader *Jens Bundgaard*. Viet $\frac{3}{11}$ 1857 til Niels Gravgaards Datter *Mariane*, * 1823.
 Børn: *Karen*, * $\frac{13}{4}$ 1859, *Hans*, * $\frac{18}{5}$ 1861.
8. *Christen*, * $\frac{15}{9}$ 1816 † 1896. Viet $\frac{26}{10}$ 1855 til Ingeborg Jensdatter, Vridsted, * $\frac{29}{3}$ 1826 † $\frac{2}{12}$ 1891.
9. *Else*, * $\frac{31}{3}$ 1819 † $\frac{14}{5}$ 1876. Viet $\frac{26}{5}$ 1858 til *Kjeld Ludvigsen*, Eskjær Mølle, * 1831. *Else* døde efter 20 Ugers Sygeleje og længere Tids tiltagende Svaghed. Hun fik ingen Børn, men antog et Plejebarn, *Lauritz Jensen*, som hun var Gudmoder til.
10. *Mariane*, * $\frac{29}{6}$ 1821. Hun var sidst af Kuldet, og ved Daabsgildet i Ottingbremgaard er Familien fra *Hindborg* stærkt repræsenteret. Der er bl. a. Faster *Anna* og Faster *Else*, der er *Laust Grove* og Farbror *Jens* og *Anders Johansen* o. fl. *Mariane* blev konfirmeret 1837 og har ug for Kundskaber og mg for Opførsel. Alle Hans Andersens Børn faar et smukt Skudsmaal i Kirkebogen. *Anders Hansen* lægger for med følgende Skudsmaal: „Af meget gode Kundskaber et meget godt Nemme, flittig, sædelig“. Og lignende Skudsmaal fik alle de følgende Børn fra dette Hjem. *Mariane* døde ugift.

Karen Jensdatters Slægt.

Det er kun sparsomme Oplysninger, Kirkebøgerne giver om *Karen Jensdatters Slægt*. Det lidet, jeg har fundet, kan sammenfattes i følgende:

Karens Fader, *Jens Bundgaard*, Lille Ramsing, † 1820, 84 Aar gl.

Jens Bundgaards Hustru, † 1807, knap 75 Aar gl.

Deres Børn:

Niels, * 1774 † 1836, gift med *Karen Nielsdatter*.

Karen, * $29/6$ 1777 † $1/6$ 1859. Døbt i Oddense Kirke. Degnens Hustru i Lyby bar hende.

Niels og Karen havde vistnok flere Sødskende.

Niels Jensen Bundgaards Børn:

Mads, * 1813, Kirsten Marie, * 1815, Peder Kristian. * 1817, Vibekke, * 1819, Anna, * 1822 og Mette Marie, * 1824.

Af disse Børn blev Mette Marie gift 1854 med Jacob Jensen, Hindborg, og Kirsten Marie blev $18/10$ 1842 gift med Ole Christensen, De sidstnævnte boede i Bundgaard og havde følgende Børn: *Niels*, * 1843, *Ane Marie*, * 1845, og *Karen*, * 1847.

Karen, der sagtens er opkaldt efter Mormoderen, blev 1870 viet til Mikkel Iversen, som i mange Aar derefter ejede Bundgaard.

III. Christen Hansen, * 1816 † 1896.

Ingeborg Jensdatter, * 1826 † 1891.

Som Nr. 8 i Rækken kom Christen Hansen til Verden i Ottingbregmaard d. 15 (14?) Septbr. 1816. Ved Daabs-gildet var det særlig *Faderens* Slægt der mødte frem. Fæder *Else* var Gudmoder, og Farbroder Jens stod Fadder. Endvidere gamle *Melchior*, som var nær de 79 og hvis Broder *Christen* skuldes kaldes op.

Ved Konfirmationen 1831 fik han Skudsmaal: „Udmærket gode Kundskaber, meget godt for Opførsel“.

I 20 Aar fra 1830—1850, mens Karen sad Enke, gik Jens og Christen hjemme hos Moderen. *Jens* havde fornemmelig Hestene og Handelen under sig, og *Christen* passede Kreaturerne. Men da Svogeren *Mads Qvist* døde tidlig paa Aaret 1850, blev Christen kaldt til Vinde for at bestyre Gaarden for sin Søster Birthe. 1851 købte han Gaarden for 1000 Rdlr. og Aftægt til Sælgeren. Hartkornet var 3 Tdr. $1\frac{1}{2}$ Alb. Den 26. Oktbr. 1855 holdt Christen Hansen Bryllup med *Ingeborg Jensdatter* fra Vridsted. Og det er navnlig Minder fra dette Hjem, som vil blive fortalt i det følgende.

Mindeblade

Nr. 2

September 1916

Pris 50 Øre

I MINDEFESTEN

paa

Krabbesholm Højskole

den 10. August 1916 deltog 64 Personer. Af *Christen Hansens* Broderbørn var mødt: *Laust Andersen*, Brøndum, *Anders Johan Andersen*, Skive, *Hans Jensen*, Otting, og *Karen Mortensen*, Vejby, og af Søsterbørnene var mødt *Jeppe Espersen*, Brøndum, *Hans Espersen*, Aabyhøj, og *Katrine Andersen*, Skive.

Under det fornøjelige Samvær fortalte *Carl Hansen* Træk af Slægtens Historie. *Jens Christian Hansen* gjorde Rede for de aandelige Paavirkninger, som havde Betydning for Ingeborg og Christen Hansens Hjem, og *Mads Qvist Hansen* holdt Talen for „vore Forældres Børn“.

I det følgende gengives Hovedindholdet af J. C. Hansens Foredrag.

Vort Hjem.

Christen Hansen fortalte sjældent direkte om sit Barndomshjem. Hvad hans Børn erfarede om Livet i Ottingbremgaard, kom ganske lejlighedsvis, naar han i en eller anden Anledning mindedes et Ord, som hans Moder havde sagt, eller maaske en lille pudsig Bemærkning eller Begivenhed angaaende Personer, der var velkendte eller hørte til den hjemlige Kreds i hans Ungdom. Om sin Fader meddelte han kun saare lidt, hvad der jo i og for sig ikke er saa underligt, naar man betænker, at Hans Andersen døde, da Christen var ca. 14 Aar gammel.

Om Hans Andersen, Ottingbremgaard, vides imidlertid fra anden Side, at han i sine unge Dage var livlig og opvakt, i Stand til at sige et muntert eller træffende Ord, som hans Omgivelser længe mindedes og gentog. At han slog sig paa Handel og færdedes viden om, tyder ogsaa paa, at der har „været Liv i ham“. Han drev jo endog Handel paa Aalborg, og den megen Virksomhed udadtil maatte selvfølgelig bidrage til at indskrænke hans Samliv med Børnene og formindske hans Indflydelse paa deres aandelige Udvikling.

Men skortede det i Børnenes Liv paa Paavirkning fra Faderens Side, saa har Moderens Indflydelse paa dem været saa meget desto større. Om hende samledes de, og aandelig udviklet og handlekraftig som hun var, har de bøjet sig ind under hende, og hendes Ønsker og Villie har været deres Lov. Der er intet, der tyder paa, at hendes Myndighed har hvilet som et Aag over Børnene; det er Kærlighed og Agtelse — Højagtelse — der er det bærende og det bindende i Forholdet. Og det kunde det være, fordi Ka' Hansdæ's Stræben ikke var af blot trælsom materialistisk Art.

Hendes Aand har været præget af dyb Guds frygt, men ikke saaledes, at der kom til at hvile nogen Gravalvor over Hjemmet. Skæmt og Munterhed kunde korte de lange Vinteraftener, og de mange Søkende, der var samlede i Hjemmet, kunde undertiden tage sig en Svingom med hinanden paa Stuegulvet. Der blev ogsaa sunget en

Del. Der fandtes i Hjemmet en haandskreven Visebog af ret stort Omfang: den indeholdt i broget Blanding alvorlige Sange, Læredigte — efter gamle Tiders Smag — Kærlighedsviser og Skæmteviser. Christen selv var som Dreng ikke af de syngende. Først i 16 Aars Alderen gjorde han den Opdagelse, at han *kunde* synge. — Han fortalte ofte om den bestemte Anledning, der fik ham til at synge første Gang — og siden kom han til at holde særdeles meget af at synge, ja, han vedblev dermed til sin høje Alderdom.

Forholdene i Ottingbremgaard tvang Familien til streng Arbejdsomhed og den største Sparsommelighed. Ka' Hansdæ's Aandsstorhed viser sig maaske ikke mindst deri, at denne tvungne Nøjsomhed ikke lagde noget aandeligt Tryk over hende. Lige saa let som de fleste Husmødre kan finde sig i den største Sparsommelighed, naar det gælder dem selv og Børnene, lige saa trykkede føler de sig ofte, naar de ikke formaar at byde Husets Gæster et godt Bord. Men Ka' Hansdæ' plejede at sige, at *naar hun havde Brød, Smør og Ost at sætte paa Bordet, kunde hun være bekendt at byde en Herremand til Bords: for var han sulten, skulde han nok være tilfreds med Maden, og var han ikke sulten, saa kunde han bie.*

Det fortælles, at naar den senere Svigerdatter, Storbonden *Laust Groves* eneste Datter, Birthe, kom i Besøg til Ottingbremgaard, saa syntes hun ikke rigtig om, at Ka' Hansdæ' kun satte halvandet Stykke Sigtebrød frem. Birthe kunde og vilde gerne have spist alle de tre halve Stykker, men for Skams Skyld kunde hun jo ikke være bekendt at spise *det hele!*

Denne Moderens Selvstændighed og Uafhængighed af, „hvad Folk mulig vilde tykkes eller sige“, havde Christen i høj Grad taget i Arv.

Med Hensyn til Børnenes Færden udenfor Hjemmet og Deltagelse i Tidens Fornøjelsesliv faar vi et lignende Indtryk. Det manglede den Gang trods de knappe Tider ikke paa Legestuer (offentlig Dans) og lignende Adspredelser, og blandt de unge var der som nu Bønderkarle — Gaardmandssønner — som var med, saa snart Lejlighed gaves. De mødte i fine Klæder, havde Ur og Sølvkæder og sølvbeslagne Piber og kunde — efter de Tiders Maalstok — strø om sig med Penge, traktere paa Pigerne.

danse elegant, og de kunde derfor blandt de unge opnaa en Anseelse, som Sønnerne fra Ottingbremgaard ikke var i Stand til at erhverve. Christen kunde, naar Talen senere kom ind paa dette Thema, nævne adskillige af den Slags unge samtidige, og det var umiskendeligt, at han i sin Tid havde følt sig dem meget underlegen. Han havde vel selv haft den hos unge Mennesker sædvanlige Tvang til at gøre sig gældende, — men senere i Livet mindedes han med Taknemmelighed, at hans Hjem havde staaet som et Værn for ham mod selv at blive draget med ind i Hvirvelen. Hvad var der vel blevet af de unge Karle, som dengang spillede første Violin? Næsten uden Undtagelse var de gaaet den forkerte Vej, — ja, nogle var endog endt i Nød og Elendighed.

Ungdoms Interesser.

Om sin Skolegang fortalte Christen kun sjældent. Jeg ved ikke engang, hvem hans Lærer var. Kun en enkelt Ting erindres. Han fortalte, at hans Lærer kun skelnede mellem Hovedord, Gerningsord og Smaaord. Christen fik et godt Skudsmaal baade for Kundskaber og Flid; men hans Færdighed i Modersmaalets Brug er dog ikke større, end at Vennen *Søren Lybye* i Hem senere under deres Brevveksling kritiserer hans Retskrivning, paaminder ham om at være omhyggelig for at lære at skrive rigtigt og tilbyder ham Undervisning deri.

Hvilken aandelig Paavirkning Christen har modtaget i Skolen udover Færdighedsøvelse i Læsning, Skrivning og Regning, lader sig ikke paavise. *Sandsynligvis har Hjemmet staaet højere end Skolen!*

I de 20 Aar fra Faderens Død 1830, til han drog til Vinde 1850, vokser han i Hjemmet op til Yngling og modnes til Mand, uden at der — saavidt skønnes kan — sker nogen anden Afbrydelse i hans rolige og forholdsvis ensformige Tilværelse end den, at han midt i Perioden i Aaret 1839 er en kort Tid i København som Soldat. Han lejede straks for sig og kom vist i det hele slet ikke til at gennemgaa nogen Rekrutskole. At Rejsen har haft Betydning for hans aabne og modtagelige Sind, kan ikke betvivles, men paavises i noget enkelt Træk kan det ikke. Men fra Aaret 1850 har vi i Brevvekslingen med Søren

Lybye et Middel til at danne os et Billede af Christen, og fra den Tid bliver det forholdsvis let at følge hans videre Udvikling.

Hvornaar det Bekendtskab, der skulde udvikle sig til nært Venskab, mellem Christen Hansen og den 9 Aar yngre Søren Lybye er indledet, vides ikke. Det ældste af de bevarede Breve er fra 1849. De viser i det hele taget, at Christen allerede paa dette Tidspunkt har alsidige Interesser og er ret godt belæst. De to Venner sender hinanden Bøger. Søren Lybye sender bl. a. en Verdenshistorie og en Bog om Skattevæsenet og opmuntrer Christen til at studere disse Bøger godt, da dette vil være en god Forberedelse til senere at bestride offentlige Hverv. Søren Lybyes stærke Interesse for det offentlige røber allerede den vordende Politiker. Skønt paa dette Tidspunkt kun 25 Aar gammel er han allerede bleven Sognefoged. Christen sender til Gengæld Bøger om *Landbrugsvæsen* og bringer i sine Breve Spørgsmaal af *religiøs* Natur frem. Han tager ofte noget tungt og haandfast paa aandelige Ting, medens Søren Lybye bedre er i Stand til at drøfte dem fra lettere og friere Synspunkter. Christen drager stærkt til Felts mod Kortspil, Svir og Luksus af enhver Art og kræver Nøjsomhed og strenge Sæder, medens Søren Lybye fremdrager de lysere, opmuntrende og oplivende Momenter ved Selskabeligheden. Saavel fra Brevene som ad anden Vej faar man det Indtryk, at Christen var vel kendt med sin Bibel og elskede i Breve og Samtaler at fremdrage Bibelord som Genstand for Tankeudveksling.

Ogsaa *politiske* Spørgsmaal omhandles, og det ses let, at Christen helt og fuldt havde sluttet sig til Friheds-ideerne og ikke nærede mindste Betænkelse ved den nyvundne politiske Frihed. Helt anderledes med Søren Lybye, der nærede mange Betæneligheder.

I et Brev skriver Søren Lybye bl. a.:

„Jeg vil oprigtig tilstaa Dig, at vor nuværende Regeringsform ikke huer mig; den Erfaring, man alt har indvundet, har heller ikke kunnet andet end bestyrke mig heri. I et halvt Aarhundrede levede Danmark under en Enevoldskonge, der, jeg tilstaar det, vist ogsaa forgæves søges Mage til, under saa lykkelige indre Omstændigheder, som det efter de ydre Forhold vel var muligt; da bringer

den stormende, saakaldte fremadskridende, Tidsaand Utilfredshed i Gemytterne; man trænger ind paa Regeringen for at faa en friere Forfatning og — faar den. Siig mig nu, om vor 3 Aar gamle Forfatning har bestyrket Dig i Din Forkærlighed for denne Regeringsform? Du maa derfor ikke tro, at jeg er en Hader af de frie Former; ogsaa jeg holder paa en lovbunden Frihed; men den Maade, hvorpaa man her vælger Størstedelen af Folkets Mænd, kommer jeg aldrig til at lide. Er det ikke ligefrem at aabne Døren for Folkeagitationen, denne uheldbringende Virksomhed, naar Folkethingsmændene for at blive valgte selv maa trænge sig frem og næsten saa at sige er henviste til at bearbejde Vælgerne efter deres Hoved, og hvad der er det værste, at af den Masse Vælgere forstaa de ni Tiendedele næsten ikke, hvorom der tales, og den, der ikke svarer en Skilling i Afgift til Staten, kommer indirekte til at beskatte sine Medborgere? Og se vi saa til Folkerepresentationen, som den er i Øjeblikket, da tykkes jeg ikke, vi kunne rose os af vor Forfatning; et Parti, der sætter alle Hensyn til Side for at fremme sine egne forskruede Ideer, er blevet saare mægtigt, og vi har ingen Sikkerhed for, at dette Parti, der holder den uvidende Mængde i sin Haand, vil tabe sig“.

Det er „Bondevenerne“, der her sigtes til, og Søren Lybye gaar saa vidt i sin Uvillie mod dette Parti, at han slutter et Vers i et Digt til Christen Hansen med det Udbrud: „Gid Fanden tage hver Bondeven!“

Overfor disse Betæneligheder stiller Christen Bøndernes Tilstand under Enevælden. At den nye Grundlov vil være en Borgen for, at Hoveri, Træhest og Gabestok aldrig vil vende tilbage, er ham nok til at fjerne enhver Betænelighed overfor mulige Misligheder, den kan medføre. Christen er aabenbart i Besiddelse af en stærk Standsfølelse og Tro paa, at Bonden vilde kunne udnytte Friheden paa fuld forsvarlig Maade.

Han skriver bl. a.:

„Jeg har ikke kunnet læse vort Fædrelands Historie om dets indre Udvikling i forrige Seculum, uden at mit Hjerte maatte bløde af Harme over de største Vilkaarligheder og de rædsomste Uretfærdigheder, som paa faa Undtagelser nær var vore Forfædres Lod. Vel er det kun Brudstykker, Historien har opbevaret om vore indre Forhold,

men det vil dog være klart for enhver Fædrelandsven, at vor Stand var holdt i en baade aandelig og legemlig Trældom.

Hvad vilde vi sige, om vor Regering tillod enkelte Magthavere at sætte deres Undergivne fra Hus og Gaard for at kunne leve højt af deres sure Møje? Vilde vort Blod ikke derved blive varmt? Vilde vi ikke sige: „Vor Regering er despotisk og uretfærdig?“, og dog finder det sin Lige i forrige Aarhundrede.

Men er det maaske Træhesten, Gabestokken eller Hundehullet, hvorfor (Modstanderne) har saa stor Forkærlighed, og hvorfor denne Lovprisning (af Enevoldsregimentet)? Det er vel hverken mer eller mindre end for den Regeringsform, der holdt vor Stand bunden med tunge Lænker“.

Ejendommeligt er det, at de to Venner begge elsker at dyrke Versekunsten, Det er nær ved at være en Vedtægt, at hvert Brev skal ende med et — helst selvgjort — Digt. Kan man tro Søren Lybye, saa har Christen heri været den dygtigste og den ivrigste; og det maa siges, at de af Søren Lybye præstere de Digte slet ikke er ilde. Af Christen er kun et enkelt bevaret, og det er slet ikke saa galt, hverken i formel Henseende eller fra Indholdets Side.

De to Venner veksler ogsaa Tanker om, hvad de har læst af den skønne Litteratur. Søren Lybye er fuld af Beundring for Oehlenschläger, Ingemann og særlig for Blicher. Christen har rimeligvis kun læst lidt af den romantiske Litteratur og karakteriserer et romantisk Værk, som han har læst, som „noget vidunderligt Tøjeri“. Søren Lybye bruger flittigt Lejebiblioteket, hvad Christen næppe har indladt sig paa, derimod har han saa vidt vides været Holder af „Bondevennen“, der foruden Politik ogsaa havde en Del litterært Indhold, f. Eks. nogle af Blichers Noveller.

Manddomstiden.

Aaret 1850 betegner et Vendepunkt i Christens Liv: *han bliver selvstændig*. Hjemme i Ottingbremgaard er det fornemmelig Moderen og vel dernæst den ældre Broder *Jens*, der staar for Styret. At Christen dog heller ikke her har staaet helt udenfor, kan sluttes af en lille Bog med Optegnelser om Gaardens Høst m. m. Christen har

aabenbart været det skrivende Medlem af Familiekrederen i Otting. Hans Andersen har begyndt Optegnelserne 1814, men da han dør 1830, er det Christen, som fortsætter, og lejlighedsvis nedskriver han i Bogen ogsaa korte Beretninger om Naturbegivenheder eller andre Ting, som har sat Sindene i Bevægelse, f. Eks. om en Storm i 1835, der ødelagde Byghøsten, om et Jordskælv i 1841 og lign. I 1850 bliver han Bestyrer af Søsterens Gaard i Vinde. og da hun er Enke og vistnok mærket af Sygdom, maa han straks staa paa egne Ben med Hensyn til Gaardens Drift. Han kaster sig da ogsaa med Iver over Landbruget og søger ved Læsning af Landbrugsskrifter at dygtiggøre sig til Gerningen. Allerede 1851 overtager han selv Gaarden, og de nærmeste Aar derefter er sikkert i højeste Grad optagne af alt, hvad der kan fremme Driften af den.

Mads Qvist havde i 1848 bygget en ny, solid Kostald, som varede lige til 1896, men iøvrigt var Gaardens Bygninger gamle og forfaldne. Gennem Laden var der Tværport med Indkørsel til Gaardspladsen. Murene var af æltet Ler mellem Stolperne. Saadan en Mur havde ringe Styrke, og det hændte jævnligt, at en Væg faldt ned. Da Mads Qvist sidst i Februar „laa paa Straa“ i Storstuen, faldt saaledes et Par Vægge ned, saa Hullerne maatte tættes med Sejl og Lagener. Genopførelsen af saadanne klinede Vægge maatte jo vente, til det blev Tøvejr.

Christen Hansen byggede sig efterhaanden en smuk, grundmuret Gaard: Laden i 1862, Stuehuset i 1867 og Vesterhuset i 1873.

Ved Magelæg og Tilkøb blev Marklodden forstørret, og den fik en for Driften langt heldigere Form. Besætningen blev forøget og forbedret, nymodens Driftsmetoder blev indført. Brak, Mergling, Rodfrugtdyrkning og Anvendelse af Kunstgødning blev prøvet. Smørtilvirkning var Bedriftens vigtigste Grundlag. Der blev vel kørt et Par Tusind Pund Smør om Aaret og fremstillet en Mængde Ost.

Og det var næsten kun Morgengerning, thi Kl. 9—10 om Formiddagen var Husets Kvinder i Reglen færdige til at karte, spinde eller væve, hvis det ikke netop var i Bjergningstiden, da alle maatte med i Marken.

Christen Hansen vilde ikke nøjes med at traske i den gamle Fure, men trængte efter intet mindre end at blive

Bort Verdens Suk og Sorg,
Jeg gaar i Engle-Borg!
Trods nogen krummer mig et Haar,
Jeg gaar blandt Engle, hvor jeg gaar.

Ps. 569.

Troskab, er den ellers ægte,
Følger Jesu Kristi Fjed,
Tappert mod alt ondt at fægte
Er den stedse helt bered.

Ps. 578.

Foregangsmand. Men Midlerne var smaa og Fremskridtenc ligesaa: der maatte mange Aars Møje til, inden Fremgangen blev kendelig. Tidens og Konjunkturernes Opgang stod med, og allerede i Midten af Halvfjerdserne ejede han den opbyggede Gaard kvit og frit.

1855 fik han i Ingeborg Torp af Vridsted en Kone, der i sjælden Grad blev ham en Medhjælp i hans Virksomhed. Med sit lyse, aabne og modtagelige Sind evnede hun at dele hans aandelige Interesse, og ved sin Energi formaade hun at føre dem videre. Hun forstod med sjælden Dygtighed at bringe noget af ud den Del af Bedriften, der var underlagt hende: Slagtekvæget, Mælken, Ulden osv.; men selv om Tiderne undertiden var trange og fristede til Mismod, var hun den, der aldrig lod sig forknytte. Med sit lyse Haab kunde hun holde Modet oppe hos sin Ægtefælle. Sjælden har der vel levet et Ægtepar, der bedre passede for og udfyldte hinanden end Christen og Ingeborg. Hun delte hans religiøse Trang, og medens den hos ham til Dels var af en betragende passiv Natur, omsattes den hos hende til Virksomhed udadtil, og hun drog sin Mand med sig ind i Forbindelser, der førte til endnu større aandelig Vækst.

Vækkelsestiden.

Den lille forældreløse *Mariane*, Birthe og Mads Qvists eneste Datter fik sit Hjem i Fødegården hos Morbroderen. Men Mariane var ikke legemlig stærk, og det Arbejde, der i en Bondegård naturligt maatte tilfalde et Pigebarn under Opvæksten, var for svært for hendes Kræfter. Ingeborg søgte derfor en mere passende Plads for hende og fandt — rimeligvis gennem sin Søster Edele i Børsting — en saadan hos Pastor *Lendrop* i Vroue. Mariane kom til at opholde sig et Par Aar i Præstegaarden omkring 1860, og hun blev konfirmeret der. Den saaledes indledede Forbindelse med Præsten i Vroue blev ikke uden aandelig Betydning for Ingeborg og Christen Hansen. Der veksles Breve, og der aflægges Besøg. Da Pastor Lendrop senere flyttede til et Kald paa Sjælland, skriver han hjem i Anledning af Marianes Bryllup (1868). Christen Hansen havde i et Brev til Præsten gjort Rede for den stærke aandelige Bevægelse, der var kommet i Gang, og som

bare oppe saa vel af Lægprædikanter som af Præster. Christen og Ingeborg var selv vaagne Deltagere i Bevægelsen. Og Pastor Lendrop hører til de vaagne Præster, der forstod at tale jævnt om store Ting.

Engang omtrent midt i Tredserne var Christen Hansen i København. Paa Tilbagereisen kom han paa Smakken mellem Kallundborg og Aarhus i Snak med en ung Mand ved Navn *Peter Ingerslev*, som just havde faaet Embede som Kateket ved Skive Kirke og Førstelærer ved Byens Borgerskole. Han var netop paa Vej til sit Kald. Det Bekendtskab, som blev indledet paa Smakken, udviklede sig til Venskab, og i de Aar, Ingerslev var Katakete i Skive, bestod der en nær Forbindelse mellem ham og Familien i Vinde. Da Præsten senere fik Kald paa Mors, vedligeholdtes denne Forbindelse, og da Christen Hansens Datter *Birthe Marie* naaede Konfirmationsalderen, kom hun i Huset hos Ingerslevs og blev konfirmeret af ham. Pastor Ingerslev tilhørte afgjort *den grundtvigske Retning*, og det var ogsaa *den* Retning Christen Hansen og Ingeborg følte sig nærmest i Pagt med. Dette forhindrede dog ikke, at de i deres Hjem ofte modtog Lægprædikanter af *Indre Mission* som kære Gæster, og naar der kom saadanne Gæster, blev der kaldt sammen til Møde. Børnene løb med Bud til Naboerne om, hvornaar Mødet skulde finde Sted. Det blev i Reglen holdt om Aftenen, naar Dagens travle Arbejde var forbi. Den Maade, hvorpaa Naboerne modtog en saadan Meddelelse, var højst forskellig. Kun faa viste nogen Glæde derved, de fleste modtog den med temmelig Ligegyldighed, men enkelte kunde ikke dølge deres Mishag, og der kunde falde Ytringer, som just ikke var behagelige for Børnene at høre paa.

— Før det ny Stuehus blev taget i Brug (1867) havde der jævnlig været Parbal hos Christen Hansens. Ogsaa „Gammelmandsballer“ var ret almindelige. Folk holdt af at more sig den Gang som nu. Men ved det sidste Bal, som blev holdt i den gamle Storstue med det stampede Lergulv, stod Ingeborg frem og sagde, at nu var det Slut med Baller der i Gaarden, for Fremtiden skulde der holdes Bibellæsning, og nu vilde hun opfordre Naboerne til at komme lige saa flittigt til de gudelige Møder, som de før var kommet til Ballerne.

Det var jo ikke alle, der yndede den Tale. Fra første Færd var al Banden og bespottelig Tale forbudt i Hjemmet. Lige gyldigt hvem Gæsterne var, høje eller lave, saa blev de snart standsede i Farten, hvis deres Tale ikke var sømmelig. Det var i Reglen Christen Hansen, der paa-talte det, han gjorde det forresten ogsaa udenfor Hjemmet, naar Ederne blev for drøje, men i enkelte Tilfælde kunde det ogsaa være Ingeborg, som tog Affære. Hendes Paatale ved en Lejlighed, hvor en Hestehandler svor og bandede drøjt ved hendes Dagligstuebord, havde til Følge, at den paagældende Mand aflagde sin grimme Vanc. Naar sligt kunde gaa an og blive respekteret, saa kom det af, at Folk vidste, det var *Alvor*, og derfor voksede ogsaa den lille Kreds, som med Glæde indfandt sig til Møderne. Den strakte sig efterhaanden udenbys, og der dannede sig nye Centre for Bevægelsen i Nabobyerne, særlig i Lund hos Laust Svendsen og i Hindborg hos Peder Gravgaard. De Indremissionærer, som oftest kom og holdt Møde, var *Lars Hansen* (Lars Rimmer?), *Anders Stubbkær* og *Dahlstrøm*. Undertiden kom der ogsaa Præster til Stede, særlig til Møder, der var bekendtgjorte nogen Tid i Forvejen, og det hændte, at det kom til en ret skarp Meningsudveksling mellem Talerne af de to kirkelige Retninger. Den Paavirkning og Vækkelse, der udgik fra disse Møder, satte blivende Spor, og mange kan datere deres aandelige Vækkelse fra Møderne i Hjemmet i Vinde.

— Det var jo ogsaa en selvsagt Ting, at Børnene skulde paa Højskole, — ikke for at skaffe sig Kundskaber, heller ikke for at blive storagtige, men fordi Christen og Ingeborg havde en Følelse af, at Højskolen kunde give de unge *Livsværdier*, der var mere værd end Gods og Guld. Birthe Marie var paa *Testrup* og *Emdrupborg*, Jens Christian kom paa *Askov*, og Mads Qvist besøgte *Testrup* Højskole. Fra disse Højskoleophold sendte Børnene Breve hjem, og flere af dem har Værdi til Belysning af Datidens Højskoleforhold.

J. C. H.

Der var en Gang —

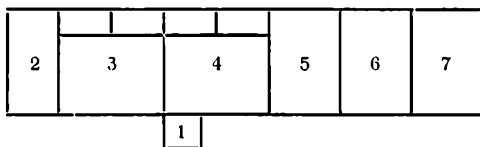
Johanne Thorsdatter var 3 Aar ældre end *Hans Andersen* (se Mindeblade Side 7 og 8). De tjente i Gaarde sammen og fulgtes ad paa Hovarbejde, da de var unge.

Jeg ved ikke, hvad Fæstebonden hed, som de tjente hos, men han boede ved Hindborg Kirke, der hvor *Chr. Gudiksens* Gaard nu ligger, og Gaarden hørte under Krabbesholm. *Tiden* maa have været et af de nærmeste Aar før 1792. Saa hændte det, at Vejret var særligt slemt den 1. April, den Dag, som efter Almanakken er tilegnet „Hugo“. Hans havde været ude i det haarde Vejr, og han sagde til Johanne, da han kom tilbage: „Almanakken siger Hugo, men jeg siger „Hubav!“ Det kunde Johanne huske, da hun blev en gammel Kone, og saadan fortalte hun det til sit Barnebarn *Johanne* Hansen.

Storbondens Frieri.

Hun fortalte ogsaa, hvordan det gik til, da *Laust Grove* friede til hende. Johanne var født paa Ramsinggaard 1765, men Forældrene kunde ikke klare Udgifterne. Saa havde Johanne en rig Faster i Hem, der hjalp hendes Forældre til en Gaard i Hindborg, som laa lige nord for Kirken. Johanne kom ud at tjene, men 27 Aar gammel flyttede hun ind i et lille Hus Øst for Laust Groves Toft. Hun vævede for Folk og kunde let tjene sit Udkomme paa den Maade, for den Gang gik alle i hjemmelavet Tøj. I det selvsamme Aar (1792) var det, at Anders Mogensens Enke, *Maren*, giftede sig med *Laust Grove*. Maren døde i Barselseng 1805 og efterlod sig 6 Sønner. (De 5 er nævnt i „Mindeblade“ Side 8, og den 6. hed *Mads* og blev født 1799). Aaret efter Marens Død gik Laust Grove en Dag øster ud af Gaarden over Toften til Væverpigens Hus. „Vil du være Mor for mine 6 Sønner“, sagde han. Og Johanne gav ham sit Ja. Deres Ægteskab varede i 35 Aar.

1838 kom „lille“ Johanne til sin Bedstemor, og hun var hos hende i nogle Aar. Siden kom hun tilbage til Hjemmet, og hun husker endnu, hvordan hendes Fader Anders Hansens Stuehus var indrettet. Det var omtrent som saa:

- 1) Gang. 2) Maltkværn m. v. 3) Storstue med Alkover. 4) Dagligstue med Alkover. 5) Kokken. 6) Bryggers. 7) Vævekammer.

Den nordre Mur stod lige ind mod Hindborg søndre Kirkegaardside. Naar der blev brændt Brændevin, stod Johanne paa Vagt, for skulde Politiet komme, gjaldt det om i største Hast at faa Redskaberne over paa Kirkeloftet. 1843 flyttede Anders Hansen Gaarden op paa Marken, hvor den nu ligger. Man lægger Mærke til, at det var i denne gamle Gaard, at Hans Andersen og Johanne havde tjent sammen i deres unge Dage.

Laust Grove ejede i 1826 ca. 13 Tdr. Hartkorn, som blev delt mellem Sønnerne Jens og Anders. Johanne nød Aftægt fra begge Gaarde. Det bestod i Korn og Mælk samt Ulden af nogle Faar. Anders Hansens ældste Døtre Karen og Johanne havde hvert Aar Hyre paa at klippe Bedstemors Faar i de to Gaarde. Ja — det var *den* Gang.

Barnedaab i Vinde.

1. **Birthe Marie**, * $20/9$ 1856, hjemmedøbt s. D., fremstillet i Kirken $26/10$ 1856. Daabsvidner: *Anders Miltersens* Kone, Vinde, *Else Hansdatter*, Otting, *Jens Hansen*, Otting, *Stephan Hansen* og *Søren Nielsen*, Vinde.
2. **Hans Christian**, * $7/8$ 1858, hjd. $8/8$, fremstillet i Kirken $19/8$ 1858. Daabsvidner: Pigerne *Marie Hansdatter*, Otting, og *Johanne Stephansen*, Vinde, *Chr. Torp*, *Søren Nielsen* og *Aud. Miltersen*, Vinde, — Hans Christian † $14/12$ 1865 af Tæring.
3. **Karen**, * $8/6$ 1860, hjd. $11/6$, fremstillet i Kirken $22/7$ 1860. Daabsvidner: *Jens Troelsens* Hustru, Krarup Mølle, *Jens Andersens**) Hustru, Otting, *Jens Troelsen*, Børsting, *Møller Kjeld Ludvigsen*, Eskjær Mølle, Møller og Gdr. *Peder Andersen*, Otting. — Karen † $20/9$ 1862.
4. **Jens Christian**, * $6/7$ 1862, hjd. s. D., fremstillet i Kirken $3/8$ 1862. Daabsvidner: *Chr. Torps* Hustru, Vinde, *Peder Andersens* Hustru, Otting, *Esper Jepsen*, Brøndum, *Laust Pedersen*, Vinde, og *Jens Hansen*, Otting.
5. **Mads Qvist**, * $3/5$ 1864, fremstillet i Kirken $16/5$ 1864. Daabsvidner: *And. Miltersens* Enke, Vinde, *Mariane Madsen*, Vinde, *Chr. Torp*, *Søren Nielsen* og *Laur. Pedersen*, Vinde.

*) Skal formodentlig være *Jens Hansens* Hustru.

6. **Carl Christian**, * $15/5$ 1867, hjd. $2/6$ 1867, fremstillet i Kirken $1/10$ 1867. Daabsvidner: Pigerne *Johanne Stephansen* og *Ane Cathrine Laursen*, Vinde, Ungkarlene *Christen Andersen*, Vinde, *Christen Svindt*, Kisum, og *Hans Andersen*, Glattrup. — Carl Christian † $25/6$ 1868 af Atrophie.
7. **Carl Christian**, * $15/5$ 1870, fremstillet i Kirken $6/6$ 1870. Daabsvidner: *Jens Hansens* Kone i Otting, *Fanny Christensen*, Skive. *Jens Troelsen*, V. Børsting, Møller *Kjeld Ludvigsen*, Eskjær Mølle, og Møller *Jens Troelsen*, Krarup Mølle.

*

*

*

Det kunde gaa festligt til, naar Ingeborg og Christen Hansen havde Barn i Kirke. Daabshandlingen blev vel taget med kristelig Alvor, men Familie og Naboer, som var med til Festen, var ikke Hængehoveder. Der herskede en fri og munter Stemning ved saadan en Lejlighed. Og det kunde hænde, at der blev holdt *Taler* ved Bordet. Ved Daabsgildet 1870 blev der saaledes talt for den lille Verdensborgers Fremtid, og de Muligheder, som kunde aabne sig for ham. *Jens Troelsen*, Børsting, syntes, at der blev gjort for meget ud af det; thi han udbrød: „Skal han være Kateket!“ Det gav Anledning til, at *Carl* under sin Opvækst stadig blev drillet med, at han skulde være *Præst*. Der var det mærkelige ved dette Daabsgilde, at en gammel Tradition blev brudt, idet *en fremmed* fik Lov til at holde Barnet over Daaben. Den fremmede var en ganske ung Pige fra Skive, Datter af Postmester *Christensen*, som stod i Venskabsforbindelse med Hjemmet i Vinde. Den unge *Fanny* tiggede saa længe om Lov til at „bære Barnet“, saa det skete, som hun vilde. Men hun maatte først aflægge højtideligt Udsagn om, at hun var en troende Kristen og forstod det Ansvar, hun paatog sig.

Fanny var frygtelig bange for, at det skulde gaa galt i Kirken, hun fik omhyggelig Instruks af Ingeborg om, hvordan og hvornaar hun skulde svare paa Præstens Spørgsmaal, og saavidt vides skete der da heller intet Uheld. Fanny kom jævnlgt til Vinde for at se til den lille Gudson, og i Ferietiden om Sommeren var flere unge Piger fra København med hende paa disse Udflugter. Det

kan nok være, at al den Ungdom lavede Løjer og Kommers. Fik de f. Eks. Øje paa gamle *Niels Kunst* — Nabogaardens Aftægtsmand —, som skultrede sig ved Hushjørnet iført Knæbukser af Læder, Skindtrøje og rød Tophue, saa satte de lige til for at fange ham. En Gang satte de gennem et Fald Havre: „Gud, hvilket langt Græs!“ skreg de. Men Niels Kunst tog Flugten, idet han opfyldt af hellig Forargelse udbrød: „A trowr sku di er tovele, — sætter di igjennem æ gue Hawr!“ Niels Kunst havde en Kone, som hed *Malene*. Og hørte hun Niels løsne en lille Ed, blev hun straks betænkelig, og mindede ham om Helvedes Straf. „Stik di Finger i æ Lys, bette Niels“, sagde hun advarende til ham ved saadan en Lejlighed. Det skulde minde ham om de svære Følger, hans usalige Banden kunde faa.

— *Jens Troelsen*, Børsting, som foran er nævnt, var en stor Spøgefugl, fuld af Historier og Ordsprog. Det var derfor en ren Fest for Børnene i Vinde, naar Jens Troelsen kom i Gaarde. „Da a nu er kommen til *Rom*, saa vil a da ogsaa besøge *Paven*,“ plejede han at sige, naar han trinede ind ad „Store døren“. Dermed var Tonen slaet an, og vi Børn kunde sidde ganske stille i timevis og høre paa de mærkelige Tildragelser, som saadan en Dag blev fortalt eller genfortalt.

Ingeborg og Christen Hansen kunde nu ogsaa komme i Tanker om at snakke Alvorstale med Svogeren. En Aften begyndte de at gaa i Rette med ham og beskyldte ham for altfor megen *Verdslighed*. Jens Troelsen prøvede nogle Gange at slaa det hen i Spøg, men Christen Hansen blev ved sit. Da tog Jens Troelsen pludselig Offensiven og opremsede en lang Række Bønner, som han kunde udenad. Der var en Tak for Mad iblandt, og der var noget om Redning fra Havsnød og meget andet. Ramserne gjorde ikke videre Indtryk paa Svogeren, som paastod at sligt var ydre tillært Væsen, der intet havde med Guds frygt at gøre. Men *jeg*, som var 10 Aar gl. og yderst lattermild, var i den frygteligste Vaande under hele Samtalen, som jeg fandt grundkomisk. Jeg brød mig heller ikke en Smule om at faa Jens Troelsen omvendt, — han var *allerbedst*, saadan som han netop var.

— Saa var der Eskjær Mølleren *Kjeld Ludvigsen*. Han var en lystig Svend i sine unge Dage. Møllerkonen

i Lyby sagde til ham: „Vil Vorherre fri dig for Armod, bitte Kild, saa skal a love dig fri for Rigdom“. Kjeld har vel sagtens brugt for mange Penge efter Møllerkonens Skøn. Han og Svogeren i Vinde snakkede altid Politik. De var vel begge Højremænd og Tilhængere af Søren Lybye, men der var stor Forskel paa deres politiske Opfattelse endda. Christen Hansen var noget af en Rebel. Han opnaaede tilsidst at blive ekskluderet af Højrevælgerforeningen, fordi han nægtede at stemme paa *Harald Balling*, Ejskjær, der var Højres Kandidat i Skivekredsen den $25/6$ 1884. Siden stemte han med Venstre. Kjeld Ludvigsen boede nær omgiven af Herremænd, og det paavirkede *hans* Mening. Christen Hansen drillede ham med, at han sad i Herremændenes Lomme, — han turde ikke stemme anderledes, end Herremændene vilde, for saa fik han ikke deres Søgning. Og *Herremænd* var altid en Torn i Øjet paa Christen Hansen. De havde været Bondens Undertrykkere. Dem skulde man ikke være altfor igaaet med — navnlig ikke i Politik. *Ingeborg* var ren Højre. Hun holdt paa Kongen, og hvad Kongens var. Da Jens Christian midt i Firserne kom hjem fra København befængt med nymodens radikale Ideer, var det hendes Sorg, at ogsaa de yngre Sønner blev smittede af Radikalismen. „Om det saa er den bette“, sagde hun med Fortrydelse, „saa er han bleven radikal“.

Det var mig.

C. H.

Jordrystelse.

(Af Ottingbremgaard's Notitsbog).

„Den 3. April om Eftermiddagen paa Klokken 4, Aarct 1841, var der saa stor en Jordrystelse, at Jorden bævede under vore Fødder. Alt hvad der var i Huset, Borde, Stole, Bænke, bevægede sig meget stærkt. Det gjorde os meget opmærksomme og bange, og det rystede ogsaa i vort Indre over, at det skulde foranledige Jordskælv og ulykkelige Tilfælde. Hvad der kunde og skulde være Aarsag, vil jeg overlade til mere naturkyndige at bedømme.

Chr. Hansen“.

Mindeblade redigeres af

cand. mag. J. C. Hansen, Hobro, og Redaktør Carl Hansen, Skive.
Mindeblade bestilles hos Redaktør Carl Hansen, Skive.

Mindeblade

Nr. 3

Januar 1916

Pris 50 Øre

Udgivelsen af „Mindeblade“

er gaaet over til „Foreningen til Bevarelse af Slægtsminder“, hvis Formaal er „at fremdrage af Arkiverne, hvad der maatte findes egnet til Bevarelse af Mindet om de bortgangne Slægter. I Tilknytning hertil nedskrives Slægtsminder efter den mundtlige Overlevering, ligesom Oplysninger om Bolig- og Ejendomsforhold m. v. søges fremskaffet“.

I nærv. Numer fortæller cand. mag. J. C. Hansen om en Bondeslægt i Vester Lyby. Det er Gaardejer Niels Andersens Slægtslinie, der følges ca. 250 Aar tilbage, og Beretningen viser, at det slet ikke er saa lidt, der kan drages frem af Arkiverne.

Sammenholdt med det, man iøvrigt ved om Tiden og Forholdene, bliver det til en virkelig Slægtshistorie.

UDGIVERNE.

En Bondeslægt

i Vester Lyby.

I. Under Herremandsvælde.

For omtrent 250 Aar siden bestod Vester Lyby af 24 Fæstegaarde, næsten alle temmelig smaa. Deres Størrelse i Hartkorn varierede fra 1 til 6 Tdr. En Ejendommelighed, men tillige en Fordel for de Vester Lyby Fæstebønder var det, at de ikke hørte under nogen nærliggende Herregaard; der kunde derfor ikke være Tale om noget Hoveri, og de havde ingen Ride- eller Ladefoged til at kuske sig. Den Arbejdspligt, som paahvilede alle Fæstebønder overfor Godsejeren, var hos dem afløst af en Pengeafgift, i Reglen omtrent 1 Rigsdaler pr. Tønde Hartkorn. Fæsteafgiften, Landgilden, som den kaldtes, synes heller ikke uoverkommelig, som det vil fremgaa af Eksempler i det efterfølgende. Der har, synes det, været gode Betingelser for, at der i denne By kunde fremvokse selvstændige og ukuede Bondeslægter.

Vester Lyby afgiveret godt Eksempel paa, hvor splittet den Tids Ejeforhold var. En af Gaardene hørte under Grinderslevkloster, en anden under Bustrup, en tredje tilhørte Viborg Domkirke; 2 ejedes af en Major Schinckel, 2 af en dito Scheel Due, 2 tilhørte Præsteembedet i Jebjerg og 3 var kongeligt Ryttergods. Resten, 12 Gaarde, tilhørte Frederik Ejler Gjedde til Dalsgaard, en Herregaard i Vive Sogn ved Hadsund.

Takket være de to Gaarde, som tilhørte Præsteembedet, ved vi god Besked med mange Forhold i Vester Lyby for et Kvant Aartusind siden. I 1680erne lod den Viborg Bispe Præsterne i Stiftet indsende Indberetninger om Præstekaldene, og disse Indberetninger er bleven samlede i et Par store Protokoller, som endnu er bevarede. Vi faar gennem dem at vide, at den ene af Præstekaldets Gaarde i Vester Lyby var en saakaldt Anneksgaard, og en Slags Præstegaard i Annekssoget; den anden var 1425 skænket til Kaldet af Væbner Peder Hasse paa den Betingelse, at Præsten ugentlig skulde holde en Prædiken til Minde om ham og hans.

Der gøres i Indberetningen nøje Rede for disse to Gaardes Bygninger, Hartkorn, Jordtilliggende, Drift og Fæsteafgifter til Præsten, og da de i ingen Henseender synes at have skilt sig ud fra de andre Fæstegaarde i Byen, giver Indberetningen om dem et Billede af almindelig Gyldighed.

Bygningerne var Bindingsværk eller Stolpemure med Lervægge ligesom i rigtig gamle Gaarde for 50 Aar siden, Stuehuset altid Nord i Gaarden, Laden i Syd, Der synes ikke i 200 Aar derefter at være foregaaet nogensomhelst Forandring i Bøndernes Byggeskik.

Den store Forandring i Bøndernes Forhold, der kom 100 Aar senere, vedrørte særlig Driften, foranlediget ved Jordudskiftningen i Slutningen af det 18. Aarhundrede.

I 1690 var Vester Lyby Markjorder delt i 20 Fald, hver med sit særlige Navn. Hver Gaard i Byen havde Agre i omtrent alle Faldene; Præstens to Gaarde naturligvis ogsaa. Her skal anføres, hvad Tilliggende Anneksgaarden, hvis Hartkorn var 2 Tønder og 2 Skæpper, havde i Byens Jord:

i Langfald	1	Ager:	1 $\frac{1}{2}$	Skp.	Sædeland,
i Alsetoft	2	" :	2	"	"
i Sandskrej Fald	1	" :	2 $\frac{1}{2}$	"	"
i Synderalsevejsfald	1	" :	2	"	"
i Krogsagerfald	2	" :	3	"	"
i Krogengfald	1	" :	1	"	"
i Bianhøjfald	5	" :	10	"	"
i Stensagerfald	2	" :	8	"	"
i Bierisfald	2	" :	7 $\frac{1}{2}$	"	"
i Skakrøgfald	1 $\frac{1}{2}$	" :	3	"	"
i Langagerfald	3	" :	9	"	"
i Sommerhøjsfald	2	" :	7	"	"
i Langjordsfald	1	" :	3	"	"
i Over- og Nedervæjersfald	2	" :	10	"	"
i Stabæksagerfald	1	" :	7	"	"
i Norden Kirkefald	1	" :	2	"	"
i Kirkeslejfald	1	" :	2	"	"
i Gierberrefald	2	" :	8	"	"
i Ved Gaarden	3	" :	7	"	"
i En liden Toft Vesten Lyby Kirkedige, kald. Kringeltoft		:	4	"	"

Foruden de nævnte 18 var der endnu 2 Fald, Stakketjordsfald og Hestberrefald; men deri synes Anneksgaarden ikke at have haft Agre.

Tilsammen udgør Anneksgaardens 20 Jordstykker, ca. 12 $\frac{1}{2}$ Tønde Land. Præsten opgiver dens aarlige Bygsæd til 1 Tønde 2 Skpr. 1 $\frac{1}{2}$ Fdk., hvad der stemmer meget godt med Jordtilliggendet, da Bønderne i Lyby drev Jorden i 9 Aars Indtægt med Sædomgang: Byg, Rug, Havre og 6 Aars Græsmark.

Til Gaardene hørte endvidere nogle smaa Engskifter. Vester Lyby Enge hed Tangeng, Tofteng, Langskifteeng, Renbækeng og Langeng. Anneksgaarden havde Skifter i de tre førstnævnte, hvorpaa avledes ialt aarlig 1 a 1 $\frac{1}{2}$ Læs Hø.

Endvidere hørte der til Byen en stor Del udyrket Jord: Hede, Kær og lidt Tørveeng, som Bymændene brugte i Fællesskab, men dog efter bestemte Regler.

Besætningerne var smaa. En Gaard som Anneksgaarden havde i Reglen 2 Heste, 4—6 Køer og Ungkreaturer samt nogle Faar og Svin.

Den Tid, der her omhandles, ligger kun 20—30 Aar efter Afslutningen af den store Svenskekrig, der havde hærget Landet saa frygteligt. Under selve Krigen havde Bønderne maaske nok lidt mest, men de havde ogsaa hurtigt formaaet at rejse sig igen. Anderledes med Herremændene; de havde dog oftest haft Midler at falde tilbage paa i Øjeblikket, men Indtægterne af deres Gods, navnlig Bøndergodset, havde i de følgende Aar været lidet eller ofte slet intet, og tilmed maatte de udrede alle deraf flydende kongelige Skatter og andre offentlige Afgifter, hvorfor de var ansvarlige. Mange af dem var derfor bleven yderst forarmede og maatte sælge, hvad der til Dels bliver Aarsag til, at Bøndergodset bliver splittet. Det store Udbud faar Priserne til at synke ned til en ren Ubetydelighed. For at hjælpe herpaa og støtte Adelen kommer der 1682 en Række Forordninger, der faar indgribende Betydning. Det bliver tilladt uadelige at købe og *beholde* Herregaarde. Tidligere havde en uadelig nok maattet købe, men han var forpligtet til een Gang om Aaret at udbyde Godset til Salg og skulde da sælge, hvis en Adelsmand ønskede at købe den. Denne nye Forordning virkede til, at Priserne gik op, og var i det hele gavnlige. Men for yderligere

at ophjælpe Herremændene udkom 1687 den Forordning, at ingen Bønder, Præster, Fogeder eller Møllere maatte fede Staldstude, hvilket forbeholdtes Sædegaardsejere og Købstadboere. I det hele begynder i denne Tid en Lovgivning, som efterhaanden lægger stærkere og stærkere Baand paa Bønderne. Lovene fra 1682 og de følgende 50 Aar er næsten værre ved Bønderne, end Krigens Hærgninger havde været. — Som Eksempler skal anføres fra 1682:

„Ingen Bonde eller Enke maa opsiges eller flytte fra deres Gaard, saa længe Herremanden agter dem gode nok til samme Gaard at forestaa, med mindre han handler med dem mod Lovene.

Hvilken Bonde, der forsiddes eller forløber sin Gaard og ikke retter sig efter Lovene, maa Herremanden levere til Bremerholm, der at arbejde et Aar i Jern.

Naar ældre Bønderkarle, der har fæstet Gaard, ikke vil gifte sig, skal de ligesom de yngre Karle udskrives til Krigstjeneste“.

— Om Lybyboernes aandelige Stade har vi saa godt som intet at dømme efter; det har sandsynligvis været som Bøndernes i Almindelighed; men det skal dog bemærkes, at dette sikkert ikke har været saa ringe, som adskillige historiske Skildringer har villet gøre det. I Præstens Indberetning findes intet Fingerpeg desangaaende; han anfører kun, at der ingen offentlig Skole er i Pastoratet. Derimod omtaler han Bøndernes Oftring ved Højtiderne:

„Offeret til de tre store Højtider aarlig kan være ungefær 28 Rdl. 2 Sk. I Sankt Hans Rente bekommis af hver Tiendeyder en Ost, undertiden mindre, undertiden større, eftersom enhvers Evne og Villie tilsiger.

Jule Rente ingen.

Paaske Rente: Der gives ikke lige af alle Tiendeydere, idet nogle giver 2 Kager og 1 Snes Æg, nogle 1 Kage og $\frac{1}{2}$ Snes Æg og nogle 2 Snes Æg og ingen Kage.

Pinse Offer aarligen kand være ungefær Penge = 10 eller 11 Slettedaler“.

Anders Andersen og Helle Christensdatter.

En af de Vester Lyby Fæstebønder omkring 1680 var Anders Andersen. Han havde en af Frederik Ejler Gjeddes Gaarde, af Hartkorn 3 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. Efter Jordebogen ydede han i Landgilde til Herremanden 2 Skil-

ling Leding (den gamle Forsvarsafgift), 4 Pd. Smør, 1 Svin, 1 Skovvogn, 6 Heste Gæsteri, 1 Læs Lyng, 4 Skilling Spindepenge og 4 Rigsdaler Arbejdspenge.

Det blev senere hen almindeligt, at Herremanden akkorderede med Bønderne og fik disse Ydelser omsat til Penge eller til Kornydelse, og mange af Bønderne i Lyby indgaar saadanne Akkorder. Anders Andersen og hans Efterkommere synes at have været meget konservative; de holder sig til den gamle Leveringsmaade. Endnu i 1744, da de fleste andre har akkorderet, betaler Sønnesønnen fremdeles in natura.

Hvor Leveringsstedet har været, eller hvordan den fjerntboende Herremand har faaet Varerne omsat, vides ikke bestemt, men sandsynligvis solgtes disse Naturalydelser ved Auktion, ligesom Tiendekorn er bleven solgt lige op til Afløsningen nu. En Forretningsmand i Skive har nok oftest været Køberen, til hvem Naturalydelserne da maatte leveres.

Om *Anders Andersens* Familieforhold vides ikke meget; ikke engang hans Fødsels- og Dødsaar har kunnet fastslaaes. Hans Hustru, *Helle Christensdatter*, døde ifølge Lyby Kirkebog i 1702 og blev begravet 23. Maj, 64 Aar og 7 Maanedes gammel; hun maa altsaa være født 1637. Af Børn har de haft en Søn *Christen* og sandsynligvis en Datter *Dorthe* og sikkert endnu flere Børn.

Anders Andersens nærmeste Nabo hed *Søren Hansen*. Denne havde en Datter, der hed *Helle* ligesom Anders' Kone. Et Navn er i hine Tider næsten altid en Familiearv, og naar et selv dengang saa sjældent Navn som *Helle* findes i de to Familier, er det sandsynligt, at de er beslægtede paa en eller anden Maade. Dette lader sig imidlertid nu næppe bevise, men derimod indeholder Lyby Kirkebog om Anders Andersens *Christen* og Søren Hansens *Helle* følgende:

„Anno 1714 dend 7. Januarij blef troelofvet i Wester Lybye **Christen Andersen** og **Helle Sørensdatter**. Unge Folk af Wester Lybye“.

Han var født 1683 og hun 1687, saa deres Alder var henholdsvis 31 og 27 Aar. Rent purunge var altsaa ingen af dem. Men Kirkebogens Bemærkning om deres Ungdom kunde endda nok være paa sin Plads. Det var just ikke saa almindeligt i de Tider, at „unge Folk“ kunde

komme sammen. Ejendomsforholdene var jo yderst bundne, og vilde en ung Mand gerne have Foden under eget Bord, naaede han lettest sit Maal ved at gifte sig med en Enke, og de unge Piger maatte paa samme Maade oftest gifte sig med Enkemænd. Sjælden blev en Fæstegaard ledig under saadanne Forhold, at den kunde overtages af unge Folk. Naar det skete, var det i saadanne Tilfælde, hvor Faderen eller Svigerfaderen blev saa gammel, at han ikke kunde staa for Styret længere. Men sjælden indlod en Mand eller Enke sig paa at afstaa Gaarden, før det var absolut nødvendigt. Aftægtsforhold var meget usikre. En ung Fæstegaardmand kunde jo ikke give noget Pant i Gaarden som Sikkerhed for, at Aftægtsforpligtelserne vilde blive overholdt, og gik han fra Gaarden — hvad der jo kunde hænde — eller døde han, maatte den eller de Gamle, hvis de begge levede, gaa paa Naadsens Brød hos andre Børn eller maaske hos helt fremmede; der fandtes ikke engang noget Fattigvæsen, de kunde ty til, ikke et Fattighus, de kunde finde Ly i. Paa Grund af, at de Gamle holder ud længst muligt, er det ogsaa oftest den yngste Søn, der bliver Faderens Efterfølger som Fæster i Gaarden. Ogsaa Christen har sikkert været yngste Barn. Hans Moder har været 45 Aar gl., da han blev født; det er da usandsynligt, at der er kommen flere.

De unge Folk faar følgende Børn:

Anne, * 1715.

Anders, * 1716.

Søren, * 1718.

Thomas, * 1723 † 1729.

Kirsten, * 1728.

Der er i Kirkebogen den Ejendommelighed, at Christen Andersen i 1718 kaldes Christen Pedersen. Maaske er det en ligefrem Skrivfejl af Præsten, der har indført Sørens Daab i Kirkebogen, eller mulig har Christen Andersen i daglig Tale gaaet under Navnet Christen Pedersen. — Aarsagen kendes i saa Fald ikke. Men at Christen Pedersen virkelig er den samme som Christen Andersen, fremgaar af 3 Ting. For det første er Opkaldelserne i Orden. Den første Dreng kaldes Anders efter Farfaderen, den næste Søren efter Morfaderen. For det andet indeholder Fadderlisten ved Sørens Daab de samme Navne

som ved de to foregaaende Børns, og denne Navnerække forekommer slet ikke paa Fadderlister ved Daab hos andre Familier i Lyby, og for det tredie er det Søren, der faar Christen Andersens Gaard i Fæste, da denne takker af. Der kan derfor ikke være Tvivl om Herkomsten.

I Christen Andersens Tid sker det, at Godsejeren kommer til at bo temmelig nær ved Lyby. Frederik Ejler Gjedde ejer nemlig meget andet Bøndergods i Salling end de 12 Gaarde i Vester Lyby, bl. a. Saugstrupgaardene. Da han dør, og hans Børn deler Godset, tilfalder det, der ligger i Salling, en Datter Dorte, der er gift med en Kaptajn Niels Høeg. De slaar de to store Saugstrup Bøndergaarde sammen (ialt ca. 17 Tdr. Hartkorn) og laver sig deraf en lille Herregaard, som de bebor. Om denne Omstændighed har haft nogen stor Betydning for Lyby-Bønderne vides ikke, men i Almindelighed var det ikke af det gode at have Godsherren saa nær. Kaptajnen døde allerede 1725, men Dorte Gjedde bliver boende i Saugstrup til sin Død 1743, og Sønnen Tyge Høeg sælger da Aaret efter Godset til Herredsfogden i Skive, Dorschæus.

Som før nævnt fik den yngre Søn Søren Fødegaarden i Fæste efter Christen Andersens Død 1746. Han blev gift, og hans Efterkommere lever sikkert den Dag i Dag i Lyby; men da det ikke er hans Linie, vi skal forfølge, er han foreløbig ude af Sagaen. Han døde iøvrigt 1792, 74 Aar gammel. Hans Moder, Helle Sørensdatter, der levede hos ham, døde 1779, 92 Aar gammel.

II. Under Stavnsbaandet.

Den Lovgivning, som i højeste Grad skulde fornødre Bønderne, angreb ikke saa meget deres økonomiske Forhold som deres personlige Frihed. Den begynder egentlig 1701, men naar sit Toppunkt just paa denne Tid. Ved kgl. Forordning af 22. Febr. 1701 oprettedes et Landeværn for hele Landet. Dette blev delt i Lægd, og af hvert Lægd skulde stilles en Soldat til 6-aarig Krigstjeneste. Herremændene maatte selv indrette Lægdene og udskrive til Soldat, hvem de vilde. De udskrevne blev indført i en Lægdsrulle og maatte ikke forlade Godset før efter endt Krigstjeneste. Før havde vi kun haft hvervede Hære, og om Nationalitet spurgtes der ikke; nu skulde vi have en

national Hær af Landets egne Sønner. Ulykken laa nu ikke just i selve Udskrivningen eller Stavnsbaandet for de udskrevne. Fra hele Landet skulde der kun udskrives 18,000 Mand; det blev ikke mange til hver Egn, men var naturligvis slemt for hvem det ramte, og dog opvejedes den ubehagelige Soldatertjeneste noget ved, at de udtjente gerne nød visse Begunstigelser fra Herremændenes Side. Men netop heri laa der en uhyre Magt for Godsherren, som denne ikke før havde haft. Han kunde gennem Soldatertjenesten baade straffe og belønne i en ganske anden Udstrækning end før, og hvad værre var, forøgede dette Herremændens Magt, saa forøgede det i endnu højere Grad hans Forvalters. 1724 udvidedes denne Magt endnu yderligere, idet en Forordning af 8. Febr. bestemte, at alle unge Karle fra 14 til 35 Aars Alderen skulde indføres i en Reserverulle og forblive paa det Gods, hvorunder de hørte, til de enten havde aftjent deres 6 Aars Værnepligt eller var bleven 35 Aar gamle. Dette var det berygtede Stavnsbaand! Tidligere havde ethvert ungt Menneske kunnet rejse, hvorhen han vilde, og søge Arbejde eller tage Fæste; nu var han trælbanden, til han blev halvgammel.

Og dog skulde det blive værre endnu.

Christian den Sjette besteg Tronen 1730. Han var til en Begyndelse imod dette Baand paa Bøndernes personlige Frihed. Han var knap kommen paa Tronen, før han ophævede det, „fordi“ — hedder det — „det er Landet i Almindelighed og det unge Mandskab i Særdeleshed en stor og snart utaalelig Byrde“.

Der blev en Jubel!

Men hvem der ikke jublede, var Herremændene; de rasede og bearbejdede Kongen med Forestillinger om, at nu vilde Landet snart blive øde; ingen vilde blive ved Fæstegaardene, naar de fik fuld Frihed til at flytte til Byerne eller andetsteds hen.

Og Kongen gav hurtigt efter for deres indtrængende Forestillinger. Den 5. Marts 1731 kom der en ny Forordning, hvori der siges, „at de unge Bønderkarle ingenlunde maa fatte den Tanke, at de kunde opsiges deres Tjeneste og flytte fra et Gods til et andet eller nedsætte sig i Købstæderne eller rejse ud af Landet, hvorved Bøndergodset vilde blive øde“.

Hvem der forlader Landet uden særlig kongelig Tilladelse, skal være fredløs. Hver Bonde, der forlader det Gods, hvortil han hører, uden Godsejerens Tilladelse, skal forfølges som Rømningsmand. En Bondekarl, som efter 8 Aars Tjeneste paa Godset ikke findes dygtig nok til at forestaa en Gaard, kan Herremanden lade udskrive til Krigstjeneste.

Saadan var det Stavnsbaand, som Kongen indførte, denne Gang udelukkende for Herremandens Skyld og ikke for Krigstjenestens. Landeværnet var jo ophævet. Men 1733 oprettedes det igen og denne Gang med en Tjenestetid paa 8 Aar. Alt Mandskab fra 14 til 36 Aar indskrives i Reserveruller, og Herremændene fik udtrykkelig Ret til at bestemme, hvem de vilde, til Krigstjeneste. Ligesom tidligere kunde dog en Karl, der havde tjent sine 8 Aar eller var bleven 36 Aar, rejse hvorhen han vilde. For Rømning i Utide straffedes med Vand og Brød og i Gentagelsestilfælde med Fæstningsarbejde.

Og disse strenge Bestemmelser skærpedes endda flere Gange. Tjenestetiden forlængedes til 12 Aar. Stavnsbaandet udvidedes 1742 til at gælde fra det 9. til det 40. Aar, og endelig 1746 kulminerede det i, at ingen Landsoldat skulde have Lov til andet Steds at nedsætte sig end paa det Gods, hvorfra han var udskreven, og der skulde han være pligtig „Gaard at antage“.

I første Halvdel af det 18. Aarh. var Tiderne overordentlig slette. Mangfoldige Fæstebønder opgav deres Gaarde, og mange af dem, der forblev ved Gaardene, levede i den yderste Armod. Stavnsbaandet skulde støtte Herremændene økonomisk ved at hindre, at Bondesønner gik bort fra Landvæsenet; men de ukloge Bestemmelser virkede ikke efter deres Hensigt, tværtimod betog de Bønderne enhver Lyst til energisk Virksomhed, og Følgerne var i Virkeligheden forfærdelige for Landet.

Anders Christensen og Maren Pedersdatter.

Christen Andersens Sønner synes at have staaet godt hos Herskabet paa Saugstrup. Mindst fire Aar før Faderens Død har Anders overtaget en anden noget større Fæstegaard i Vester Lyby. Den 5. December 1742 bliver han viet til Maren Pedersdatter. De er omtrent jævnaldrende „unge Folk“, 26 og 28 Aar gamle.

Maren er næppe født i Lyby; hun findes i hvert Fald ikke i Kirkebogen. Den Gaard, Anders har overtaget, er paa 4 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Hartkorn. I 1688 hed Fæsteren paa den Jeppe Nielsen. Maaske er Marens Fader kommen udensojns fra og har haft Gaarden i Fæste, saaledes at det muligvis er ved hans Død, at Anders har faaet Gaarden ved at ægte Datteren. Dette er imidlertid kun en Gisning, som ikke har noget positivt at holde sig til.

Efter Jordebogen skal Anders af Gaarden aarlig svare i Landgilde $3\frac{1}{3}$ Skilling Leding, 2 Pd. Smør, 1 Ørte Rug, $1\frac{1}{2}$ Ørte Byg, $1\frac{1}{2}$ Svin, $\frac{1}{2}$ Skovvogn, 6 Heste Gæsteri, 1 Høne, $1\frac{1}{2}$ Læs Lyng, 4 Skilling Spindpenge og 4 Rigsdaler Arbejdspenge. Men medens Broderen i Fødegaarden stadig leverer sin Landgilde efter Bogen, har Anders sluttet Akkord med Herremanden (eller rettere med hans Enke) og betaler derfor 1 Td. Rug, 1 Td. Byg, 2 Tdr. Havre, 2 Lispund Smør, 4 Skilling Spindpenge og 4 Rigsdaler Arbejdspenge.

Anders og Maren faar ialt 7 Børn:

Grethe (ell. Magrethe), * 1744.

En Søn, * 1746 (Navnet udeladt i Kirkebogen).

Peder, * 1748.

Jacob, * 1751.

Anders, } * 1753.

Niels, }

Niels, * 1756.

Den navnløse Søn er sandsynligvis død som lille.

Anders Christensens Hustru døde 1788, 74 Aar gl. Om hans egen Død findes intet i Lyby Kirkebog. Sandsynligvis har han overlevet sin Hustru og er paa sine gamle Dage kommen til et af Børnene, der var bosat udenfor Sognet.

Om Sønnerne vides ganske god Besked.

For en Gangs Skyld faar den ældste Søn, Peder, Fødegaarden. Jacob kommer til Otting, hvor han 1778 bliver gift med Maren, en Datter af Gaardmand Christen Schiøtt, og faar dennes Gaard; han benævnes siden oftest Jacob Schiøtt. Anders lærer Smedehaandværket og kommer siden en Tid til at opholde sig hos sin Broder i Otting. I 1782 bliver han gift med Karen Nielsdatter, Bertel Smeds Enke i Frammerslev. Den yngste af Anders Christensens

Sønner, Niels, kommer ogsaa til at opholde sig hos Jacob Schjøtt, indtil han i 1801 bliver gift med Gaardmands-Enken Karen Jensdatter af Oddense.

Medens Jacob Andersen og Maren Christensdatter i Otting faar en ret stor Børneflokk, er de to andre Brødres Ægteskaber vistnok barnløse. Af disse bliver Anders Andersen Smed i Frammerslev mest bekendt. Han spiller indenfor Slægten en ikke ringe Rolle som Tillidsmand i vigtige Anliggender, men er vistnok ogsaa dygtig og ret velsitueret og nyder udadtil temmelig stor Anseelse. Han døde 1820, 67 Aar gl., og hans Hustru, Karen Nielsdatter, døde et Aar efter, næsten 92 Aar gl.

Foruden de ovenfor omtalte havde den gamle Anders Christensen i Vester Lyby jo endnu et Par Børn, nemlig Sønnen *Niels*, Tvillingbroder til Anders Andersen Smed i Frammerslev, og Datteren *Grethe*.

Niels blev ligesom Tvillingbroderen Haandværker og arbejdede i mange Aar snart her snart der som Tømrer.

I 1792 finder vi ham imidlertid, som de andre Brødre, i Otting, hvor han har fæstet Bo. Hans Hustru hed *Inger Christensdatter* og stammede rimeligvis fra Nestild. For at skille ham fra Broderen af samme Navn kaldte man ham efter hans Haandværk eller efter Navnet paa den Ejendom, han beboede (Hegelundshuset). Senere døbtes Stedet Ny-Otting, og han selv gik vist i Almindelighed under Betegnelsen *Niels Snedker*.

Hvor han og hans Hustru har lært hinanden at kende, vides ikke; deres Vielse findes ikke i Oddense-Otting Kirkebog. Lige saa lidt kan det oplyses, om de har haft Børn, før de flyttede dertil. Mens de boede i Otting, fik de 2 Døtre og 2 Sønner, og ved disses Daab er der foruden Nielses Brødre med Hustruer gerne Folk fra Nestild til Stede som Faddere, ligesom der ogsaa oftest er Repræsentanter for Familien Kudsk paa Ramsinggaard og Familierne i Balling Overmølle og Kjærgaardsholms Mølle.

Niels Andersen og hans Hustru døde begge med faa Dages Mellemrum i Aaret 1832, begge 79 Aar gamle.

Anders Christensens ældste Barn, Datteren *Grethe*, blev gift med *Laurs Pedersen*, der havde i Fæste den største af de tre Gaarde i Vester Lyby, som paa den Tid hørte ind under Grinderslevkloster.

Endnu i 1788 nævnes han som Fæster af denne Gaard, der havde 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Hartkorn; men han synes allerede at have fratraadt den, da Esper Boel d. Ældre i Sommeren 1789 købte de tre Gaarde af Herremandsenken paa Grinderslevkloster.

I 1794 købte Laurs Pedersen sig et Boelssted i Vester Lyby paa godt $\frac{1}{2}$ Tønde Hartkorn og lever paa det, indtil han i 1808 sælger Stedet til sin Svoger Anders Andersen Smed i Frammerslev.

Grethe og Laurs Pedersen døde begge med kort Mellemrum i Begyndelsen af 1811. Paa Dødsanmeldelsen kaldes han Indsidder i Vester Lyby. De to gamle efterlod sig 6 Børn, spredte temmelig vidt omkring; kun et enkelt af dem var gift i Lyby.

Som et Kuriosum kan nævnes, at en Søn, skønt 43 Aar gammel, ved Forældrenes Død laa inde som Soldat ved et Landeværnsregiment. Men maaske havde han valgt Militærtjenesten som Levebrød og var Stillingsmand eller maaske Underofficer.

Anders Andersen

Anders Andersen

Niels Andersen

Niels Andersen

Det er kun et ringe Grundlag, der er os levnet til en Bedømmelse af Bøndernes almindelige Standpunkt med Hensyn til elementær Skoledannelse for 150 Aar siden. Alt hvad der ligger forud for Skoleloven af 1814, anses sædvanlig for at være bare Mørke og Uvidenhed, naar Talen er om Bønderne. Og nægtes kan det ikke, at der nok har været en Del, som ikke har kunnet læse, og maaske endnu flere, som ikke har kunnet skrive, men det har dog vist kun været et Mindretal. Det har da, som nu, ligget de fleste Forældre paa Sinde, at Børnene skulde lære noget, og hvad man ikke kunde opnaa gennem et offentligt Skolevæsen, har man søgt at fremme ved Undervisning i Hjemmet. Og at der kunde naaes et respektabelt Resultat ad den Vej, kan ses af omstaaende Gengivelse af Brødrene Jacob, Anders og begge Niels Anderseners Underskrifter. Naar man betænker, at disse Mænd var i 60-Aars Alderen, da de tegnede deres Navne under de paagældende Dokumenter, og at der altsaa maa ventes noget af Alderens Usikkerhed over Skriftrækkene, saa synes det klart, at de i en yngre Alder maa have været i Besiddelse af en temmelig god Skrivefærdighed.

Broderen Peder Andersens Haandskrift har ikke kunnet skaffes til Veje; men da han var Lægdsmand og saaledes var bæret med omtrent det eneste offentlige Hverv i Sognet, som Bønder dengang kunde faa, maa man antage, at han ikke har staaet tilbage for Brødrene.

Peder Andersen og Anna Andersdatter.

Den 20. September 1779 bliver Peder Andersen og Anna Andersdatter trolovede og derefter viede i Lyby Kirke den 10. Oktober.

Peder har paa samme Tid overtaget Fødegarden og vist ogsaa Svigerfaderens. I 1780 finder vi ham nemlig som Fæster, ikke alene af Faderens Gaard, Matr. Nr. 11, men ogsaa af en anden Gaard, Matr. Nr. 13, paa 2 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. Hartkorn, som tidligere havde i Fæste af Anders Mellesen. Da denne netop havde en Datter Anna, som paa dette Tidspunkt var en Snes Aar gammel, er det jo ikke usandsynligt, at det er hende, Peder Andersen bliver gift med, men bestemte Beviser for, at Sagen hænger saaledes sammen, er dog ikke fundne.

I Peder Andersens Manddomstid falder de for Bønderne betydningsfulde Begivenheder: Jordfællesskabets Ophævelse, Gaardenes Udflytning og Stavnsbaandets-Løsning.

Da Jordene udskiftes, faar hver Mand sin egen nogenlunde samlede Jord, som han kan inndele og dyrke, hvordan han vil, og behandle, naar han vil. Dette er vel den betydningsfuldeste Reform, vi overhovedet kender, indenfor det danske Landvæsen.

Gaardens Udflytning menes at være sket 1787, idet en Bjælke i en gammel Lade paa Gaarden bar dette Aarstal.

I 1788 løstes Stavnsbaandet. Man kan nutildags vanskeligt gøre sig noget Begreb om, hvilken Løftelse den genvundne personlige Frihed har været for den enkelte.

Peder Andersen havde følgende Børn:

Maren, * 1779.

Anders, * 1783.

Anna Cathrine, * 1789.

Christen, * 1794.

Peder Andersen har vist været to Gange gift. Hans første Kone maa antages at være død mellem 1783 og 1789, saaledes at de to sidste Børn er et Kuld for sig. Hans første Kone hed *Anna Cathrine* Andersdatter, og hun opkaldes ganske naturligt, da det første Barn i andet Ægteskab bliver en Pige. Peder Andersens Enke kaldes i Kirkebogen og i andre Dokumenter altid *Maren* Andersdatter. Mærkværdigvis findes der ikke i Kirkebogen noget om hans første Kones Død og heller ikke noget om Ægteskabets Indgaaelse med den anden Kone Maren. Kirkebøgerne er imidlertid i ældre Tid ret ofte ufuldstændigt førte, og ofte er det vanskeligt at finde den rette Sammenhæng, hvis ikke andre Kilder giver Oplysning om Vedkommende.

Maaske har der været endnu en Datter med Navnet Maren. Af Kirkebogen fremgaar dette ikke, men andre Dokumenter synes at vise det.

Peder Andersen døde i Slutningen af Januar 1809. I Kirkebogen bemærkes, af der blev holdt Ligtale over ham. Dette var langtfra almindeligt og betegner ham som en velsitueret Mand. Netop i disse Aar, da der er Nødstilstand i Landet paa Grund af Krigen med England, er der en betydelig Nedgang i Folks Evne og Lyst til at

ofre mere end højst nødvendigt, og de sætter Spor ogsaa ved Begravelser. En Ligtale koster Penge. Det gik saa vidt, at man end ikke altid kunde bekoste en ordentlig Ligkiste. Der er Bemærkninger i Kirkebøgerne om, at Lig er begravede i Kister af gamle, uhøvlede og daarligt sammenslaaede Brædder, eller — naar det var fattige — at de begravedes uden Kiste, indsvøbt i en Halmfletning.

Peder Andersen skal have været en livlig og velbegavet Mand, slagfærdig og vittig. Det fortælles, at han, da Udskiftningen fandt Sted, sammen med andre fulgte Udstykningskommissæren over en Eng i stærkt dugget Græs. Kommissærens Støvler var løbet op i Taaen, saa Overlæderet gabede fra Saalerne. Peder kunde ikke dy sig for i den Anledning at sige en Vittighed og bemærkede: „A trowr, fo den Skam, te hans Støvler æder Græs“. Kommissæren tog ham Bemærkningen meget unaadig op og bandte, at han nok skulde sørge for, at Per ikke skulde faa for meget Græs, og der blev da ogsaa henlagt noget af den daarligste Eng til Pers Gaard.

Anekdoten kan maaske forklare, hvorfor denne Gaard ved den nye Matrikulering i 1844 fik Afslag i sit Hartkorn.

Peder Andersen var den sidste Fæstegaardmand i Slægten. Efter hans Død sad hans Enke ved Gaarden endnu i 3 Aar. Men i 1812 købte Sønnen *Anders* Gaarden af dens daværende Ejer, Wisti Søndergaard til Blistrup paa Mors. Anders havde efter Faderens Død styret Gaarden for sin Moder. Efter selv at have købt Gaarden køber han et Boelssted i Lyby paa godt $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn til Enkesæde for hende, og Søsteren Cathrine, der er bleven skilt fra sin Mand*) og har en lille Datter, faar af ham et lille Stykke Jord i Fæste af Gaardens Mark. Anders Pedersen indleder som Selvejergaardmand og Slægtens Overhoved et nyt Afsnit i dens Historie.

*) *Anne Cathrine Pedersdatter* blev ved Fjends Herreds Forligskommission den 20. Maj 1816 og Stiftsbevalingsmandens Resolution af 20. Januar 1817 skilt fra sin Mand *Lars Jensen Smed*. Den 24. Januar 1817 betænkte hendes Farbroder, Niels Andersen, Odense, hende i sit Testamente med 100 Rdlr., som blev udbetalt den 3. Decbr. 1818. Testamentets Indhold vil fremkomme i et senere Numer af „Mindeblade“.

EN SLÆGTSLINIE

Mindeblade

Nr. 4

April 1917

Pris 50 Øre

En Slægtslinie.

Bertel Sørensen, * 1678 † 1729.

Kirsten Jensdatter, * 1677 † 1747.

Søren Bertelsen, * 1712 † 1774.

Dorthe Jensdatter, * 1739 † 1782.

Jesper Sørensen, * 1765 † 1822.

Anna Jensdatter, * 1762 † 1847.

Gudike Jespersen, * 1801 † 1879.

Vibeke Sørensdatter, * 1807 † 1879.

Kaastrup-Krejberggaard-Hesthave.

Brødrene *Søren, Niels* og *Jens Gudiksens* og *Søsteren Marie Sørensen*, født *Gudiksens*, Fædreneslægts Historie gennem 200 Aar.

Paa Initiativ og Medvirkning af *Gudik Gudiksen*, Hesthave, fremstillet af cand. mag. *J. C. Hansen*.

Kaastrup-Krejbjerggaard.

Kaastrup.

Omkring 1660 bestod Kaastrup af tre Gaarde, hvoraf de to var lige store og blev ved den første Matrikulering 1664 ansat hver til 5 Tdr. Hartkorn. Den tredie, der kun var en Halvgaard, ansattes til $2\frac{1}{2}$ Tdr.

Ansættelsen til Hartkorn blev foretaget paa Grundlag af de Jordebogsafgifter, der fra tidligere Tid havde hvilet paa Gaardene, og som udelukkende var bleven ydet til Godsejeren. Ved Matrikuleringen til Hartkorn indførtes for første Gang Statsskat, hvilende paa Jorden. Men man fandt snart, at det saaledes fremkomne Hartkorn var et meget daarligt Grundlag for Fordelingen af Skattebyrden. Derfor foretog man faa Aar efter en ny Matrikulering, denne Gang hovedsagelig paa Grundlag af den dyrkede Jords Ydeevne (Jordbonitering), og denne Foranstaltning, der fuldendtes og traadte i Kraft 1688 fik for Kaastrupgaardene det Udfald, at de to Gaardes Hartkorn forhøjedes til henholdsvis 9 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. og 8 Tdr. 7 Skp. 2 Alb., medens Halvgaardens Hartkorn nedsattes til 1 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk.

Man kan heraf slutte, at Fæsterne i de to Kaastrupgaarde hidtil havde haft særdeles gunstige Vilkaar. Deres gamle Jordebogsafgifter, der indbefattede saavel Fæsteafgifter som alle andre Afgifter, maa have været forholdsvis meget smaa. Det er langtfra almindeligt, at Hartkor-

net i disse Egne sættes op ved Matrikuleringen 1688; tværtimod er Nedgang det almindeligste.

Det største Gode for dem var dog nok det, at de ikke var inde under noget omfangsrigt Jordfællesskab. Kaastrupgaardene udgjorde et Lav for sig selv; der var altsaa ikke — som i en større Landsby — for mange om at træffe Bestemmelse med Hensyn til Jordens Dyrkning, Tiden for de forskellige Arbejders Udførelse o. s. v. Den enkelte Fæsters Selvstændighed har under disse Forhold været større end almindeligt, og det har for energiske og dygtige Mænd været lettere at komme til Enighed om den bedst mulige Udnyttelse af de for Gaardene fælles Udmarker og Herlighedsjorder.

De to større Gaarde hørte under Skivehus. Halvgaarden blev før Aar 1700 købt til Selveje af en *Jeppe Nielsen Bach*, der samtidig købte to Gaarde i Nestild, af hvilke han før havde haft den ene i Fæste. Jeppe Bach flyttede senere til Boller i Romlund Sogn og døde der. Gaardene i Nestild og Kaastrup gik i Arv til hans Børn. En af Sønnerne *Niels Jepsen Bach*, blev Borger i Viborg og Stamfader til en Slægt, som lever der endnu.

Bertel Sørensen, 1678—1729.

Kirsten Jensdatter, 1677—1747.

Den største af Kaastrupgaardene havde i 1688 i Fæste af to Mænd: *Jens Christensen* og *Svend Pedersen*. De maa begge være døde før 1698. Jens Christensens Part er da gaaet over til Sønnen *Niels Jensen*, og som hans Medfæster finder vi *Bertel Sørensen*, der 1706 bliver gift med Niels'es Søster *Kiersten Jensdatter*. Bertel stammer sandsynligvis fra Nestild og er sikkert i Familie med Bach'erne, skønt Slægtskabet ikke har ladet sig nærmere fastslaa. En Søster til Niels og Kiersten, *Lisbeth*, er hos Enken efter den da nylig afdøde Præst i Oddense. Paa Grund af Vakancen er Kirkebogen i disse Aar meget

ufuldstændig ført, men det kan i hver Fald fastslaaes, at Bertel og Kiersten i Aaret 1708 har faaet en Datter, Maren, der døde ca. 21 Aar gl. 1729.

I Kirkebogen findes indført følgende Børn:

Maren, [* 1708] † 1729.

Jens, * 1710.

Søren, * 1712.

Mads, * 1715.

Christen, * 1721.

Sønnen Jens bliver hjemmedøbt af den Brøndum Præst, velsagtens fordi Oddense Præstekald endnu ikke har været besat. Blandt Fadderne er Peder Bach i Nestild, og ved de andre Sønners Daab optræder endnu flere af Jeppe Nielsen Bachs Børn og Svigerbørn, hvilket for hine Tider maa tages som Bevis paa nært Slægtskab.

Bertel Sørensen døde 1729. Hans Hustru Kiersten døde først 1747, 70 Aar gammel.

Søren Bertelsen, 1712—1774.

Dorthe Jensdatter, 1739—1782.

Efter Mandens Død sad Enken ved Gaarden, til den ældste Søn blev myndig og kunde overtage den. 1735 finder vi da to unge Fæstere paa Gaarden: *Jens Bertelsen* og Niels Jensens Søn *Christen Nielsen*. Den anden Gaard i Kaastrup er imidlertid bleven delt, idet en Fjerdedel er bleven skilt ud fra den under en særlig Fæster; men denne har snart opgivet Ævred og har forladt Gaarden, som en Tid ligger øde. Christen Nielsen fæster da den ledige Fjerdedel, og saaledes opstaar der 3 Gaarde af de to med følgende Hartkornsfordeling:

Fæster: *Jens Bertelsen*.

Halvdelen af Nr. 1: Hartkorn 4 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb.

Fæster: *Christen Nielsen.*

Halvdelen af Nr. 1: Hartkorn 4 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb.
 Fjerdedelen af „ 2: „ 2 „ 1 „ 3 „ $\frac{1}{2}$ „
 Ialt... 6 Tdr. 7 Skp. „ Fdk. 1 Alb.

Fæster: *Hans Povlsen.*

Tre Fjerdedele af Nr. 2: Hartkorn 6 Tdr. 5 Skp. 1 Fdk. $1\frac{1}{2}$ Alb.

Den sidstnævnte finder vi nogle Aar senere afløst af Bertel Sørensens yngste Søn *Christen Bertelsen.* De tre Kaastrupgaarde indehaves altsaa omkring Aarhundredets Midte af de to Brødre Jens og Christen og Fætteren Christen Nielsen.

For en Fuldstændigheds Skyld skal nævnes, at den lille Selvejgaard i Kaastrup samt en af Gaardene i Nestild i 1727 blev solgt af Jeppe Bachs Arvinger til *Eske Christensen* fra Eskov i Selde Sogn. 1774 bliver Gaarden i Kaastrup solgt til *Gudich Madsen*, Krejberggaard.

Om *Søren Bertelsens* Skæbne i Ungdomsaarene erfarer vi intet. Sandsynligvis gaar han hjemme i Kaastrup hos Moderen og hos Brødrene og bliver en halvgammel Karl. Det var jo i Stavnsbaandets Tid. Skulde han tage Tjeneste andet Steds, maatte det være paa Herremandens Gods og med hans Tilladelse, og om at drive anden fri Virksomhed kunde der næppe være Tale for en stavnsbunden. Imidlertid aabnede der sig ogsaa for ham en Udvej til at blive selvstændig. Broderen Jens overtog en Gaard i Nestild, som havde hørt under det nu ophævede Ryttergods og var købt til Skivehus, og Søren faar Fødegarden i Kaastrup i Fæste. Han er 47 Aar gammel, da han i 1759 gaar til Brudeskammelen med den 20aarige *Dorthe Jensdatter* fra Krejberggaard.

Dorthe var kommen til Nestild at tjene, saa der havde Søren let ved at stifte Bekendtskab med hende. Kvinderne var ikke stavnsbundne, og naar der i de Tider var nægtet de unge Mænd Frihed til at se sig om i

Verden, synes denne at være bleven saa meget mere udnyttet af de unge Kvinder. Naar Slægterne trods Stavnsbaandet blandes, skyldes det de unge Pigers Mod paa at komme ud og lære fremmed Sæd og Skik.

Ofte, naar Kirkebøgerne melder om Trolovelse, er Bruden tjenende hos den eller den, ofte fjernt fra sit eget Hjem.

Parrets Forlovere er Dorthes Fader Jens Nielsen, Krejberggaard, og Sørens Broder Christen.

Det faar efterhaanden en ret stor Børneflokk:

Kirsten, * 1760.

Bertel, * 1762.

Jens, * 1764.

Jesper, * 1765.

Niels. * 1768.

Maren, * 1771.

Dorthe, * 1774.

Fadderlisten ved Børnenes Daab viser, at der er en livlig Forbindelse med Krejberggaard. Foruden Jens Nielsen og Hustru møder senere Gudiche Madsen og Hustru fra Krejberggaard som Faddere. Iøvrigt er der Brødrenes Familier fra Kaastrup og Nestild og Repræsentanter for Familien Bach.

Sidst paa Aaret 1774 døde Søren Bertelsen; hans Enke døde 1782, og den ældste Søn Bertel faar Gaarden i Fæste efter sin Moder. Hans Fæstebrev er udstedt 24. Juli 1783.

Krejberggaard.

Hvorledes Krejberggaard har set ud for godt 200 Aar siden, derom kan man kun have Formodninger. I 1664 blev Gaarden ansat til 42 Tdr. 6 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn; men de nye kongelige Skatter, der i Henhold til denne Ansættelse paalignedes Ejendommen, viste sig at være en uforholdmæssig Tyngde, og i 1688 ned-

sattes da Hartkornet til 31 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk., et Afslag paa over 25 pCt.

Forholdene her frembød aabenbart et Modstykke til Forholdene i Kaastrup.

Krejberggaard hørte i 1688 ind under Herregaarden *Irup* i Hørdum Sogn i Thy, der da ejedes af Landsdommer *Helwerskow*. Gaarden var fæstet ud i Ottendedele, men dog saaledes, at disse Dele dreves under et Fællesskab, og da den i de følgende 100 Aar altid omtales, og i Handel og Vandel nævnes og behandles som en Enhed, maa man antage, at ogsaa dens Bygninger har ligget i Form af en enkelt Gaard. De otte Fæstere behøvede naturligtvis derfor ikke just at have fælles Husholdning. Hver Familie har sikkert haft sine særlige Lokaliteter i Gaardens Bygninger, og med Hensyn til Driften har man sandsynligvis forholdt sig som under det sædvanlige Jordfællesskab i Landsbyerne.

Ifølge Forholdenes Natur var der i hine Tider langt større Forskel paa Byggeskik og anden ydre Kultur, selv i Egne, der ikke laa hinanden særlig fjernt, end der er nutildags. Forekomst eller Mangel paa visse Byggeemner, Ler, Skovvækst o. s. v., kunde sætte sit Præg paa en Egn. Vejene var uhyre daarlige, og længere Transport af tunge Materialier var ganske anderledes brydsom og bekostelig, end vi nu godt kan forestille os det. Af stor Betydning var ogsaa Herremandens Interesse for Fæsterens Boligforhold; det var i Reglen ham, der skulde tilvejebringe Bygninger fra først af, medens Fæsteren havde Vedligeholdelsespligt. Efter Overenskomst kunde Fæsteren paatage sig at bygge, mod at besidde Ejendommen afgiftsfri i en vis Aarrække; men i det hele taget kan en hel Egn ogsaa faa sit Præg af Godsejerens større eller mindre gode Villie og Evne til at tage sig af den Side af Godsets Administration.

De Oplysninger, vi besidder om Byggeskik og Kultur

i Krejberg Sogn paa den Tid, giver ikke noget lysteligt Billede. Stedets gamle Præst, der har siddet i Kaldet siden 1647, skriver i en Beretning til Biskoppen om sin Annexgaard i Krejberg:

„Annexgaarden i Krejberg Sogn och bye beliggendis, hvortil Velædle Hr. Sekreterer Sechmann af Kiobenhavn hafver Herligheden, er i sin Capacitet lang 164 Allen bred 52 allen. Dens Bygning beboes af 2. mænd nafnlig: Jens Madssøn ohh Christen Nielssøn.

Paa Jens Madssøns part ere 2 jordgrafne Huuse:

- (1) Ralingshuset i Øster och Vester med enderne er udj sin længde 35 allen.
- (2) Ladehuuset med Stald, Fæhuuset och Faarestij er udj længden 46 allen.

Paa Christen Nielssøns part ere tre jordgrafne Huuse:

- (1) Et Ralingshuus langt 28 allen.
- (2) En Lade med Stald i den Vestre ende lang 25 allen.
- (3) Et Fæhuus och Faarestij langt 18 allen.

Til hver af bemælte Halve parter er en Kaalgaard hver i sin længde 15 Alen i bredden 12 allen.

Den halfve Part af Annexgaarden hafver været gandske øde i 20 aar, saa deraf aldeelis ingen Landgilde eller rættighed er bekommet: Af den anden halfve part hafver jeg undertiden faaet noget, undertiden intet. Nu for 4 aar sjden er gaarden nogenlunde besat af Jens Madssøn och Christen Nielssøn, dog med den Condition, at de end nu er fri for skylden i 3 Aar.

Høe kand ikke aflis nogensinde til Præstegaarden ofver 7 Læs, Greesningen er och gandske slæt och ringe, saa de beester næpelig kunder blifve med græsning forsiunede om Sommeren, som behøvis til gaardsens arbejde.

Bygningstømmer, at holde gaarden ved lige med, saavel som træfang til Vognredskab och anden Gaardens fornødenhed skal hændtis 7 eller 8 mile herfra enden i Lovsyssel, eller paa Viborig torf.“

De „jordgrafne Huuse“ paa Annexgaarden og Vanskeligheden ved at faa Bygningstømmer fortæller os tilstrækkeligt til, at vi kan skønne, at de 8 Fæstere paa Krejberggaard næppe heller har haft Pragtbygninger at bo i.

Maaske har dog Præsten selv været en mindre god „Godsejer“ i Forholdet til sine Bønder og maaske endnu mindre praktisk; vi maa dog lade ham, at han ved Lejlighed kraftig taler Bøndernes Sag mod Herremanden paa Spøttrup og Forpagteren paa Hesthave.

Maaske slaas vi af Annexgaardsbygningernes forholdsvis store Længde; men Vidden har til Gengæld næppe været over 4—5 Alen. Til Spær under Tagene har man som oftest maattet nøjes med lange og nogenlunde svære Rafter. Loft var der ikke Tale om, Vinduer lige saa lidt. Lyset kom ind i Bygningerne i Rolingen (Stuehuset) gennem en Aabning i Taget (Lyren), og i Udhusene gennem aabne Døre og Glugger.

Og dog kunde Livet leves under saadanne Forhold — naar blot der var at bide og at brænde — i Tilfredshed og Velvære. Ja, endnu en Ting var nødvendig for at Tilfredsheden kunde trives, og det var, at Bønderne ikke følte sig krænkede i deres Ret eller indskrænkede i deres lovlige Frihed af Herremanden. Det øvrige toges, som Forholdene nu engang gav det. Selv de „jordgrafne Huuse“ behøvede ikke at udelukke Hygge og Pynktelighed, og en vis Velstand kunde ogsaa der give sig til Kende.

Men netop med den økonomiske Tilstand var det i disse Tider skralt, og dog skulde det blive endnu værre.

Præsten klager:

„Decimantium (o: Tiendeydernes) formindskelse anlangendis da findis udj Rødding Sogn 3 heele Gaarde gandske øde, den ene liggendis i Røding by kaldet Schrifversgaard, den anden udj Kiærdby, den tredie i Grundvad; — i Kreiberg Sogn ere och 3, næmlich i Anderup 2, udj Kreibergby 1. Af hvilke 6 øde gaarde de 2 ikke bruges, och derfor niuder Præsten aldeeles intet, de andre 4 brugis nogenluunde af Proprietarierne, hvoraf Præsten niuder en ringe Korntiende, dog af alle forbeholdte stæder niuder hand aldeelis ingen offer, Paaske-rændte, St. Hans rændte eller anden saadan rættighed.

Hørtiende, gemeenlig et Lispund, somme Tider mindre, thi det gelinger (lykkes) ikkun sjælden.“

De mange øde Gaarde taler et tydeligt Sprog. De angiver med det samme Grunden til, at man ad Lovgivningens — det vil sige de kongelige Forordningers — Vej vil søge ved Tvangsbestemmelser at skaffe Herremændene Fæstere til deres Gaarde, eller hindre, at endnu flere bliver forladte af Fæsterne. At ophjælpe Landbruget havde man ikke Øje for, eller kendte man ikke Veje til. Mens bedre Kaar kunde have skaffet af Fæstere langt mere end nok, bevirkede Tvungen blot, at Bønderne sank dybere i Armod og Fornedrelse, og Landet i sin Helhed i endnu større Armod.

Fæsterne i Krejberggaard var dog sikkert betydelig bedre stillede end de øvrige Krejbergbønder, der enten hørte under Bustrup eller Spøttrup. Da Irup laa saa langt borte, var der af Hoveri kun Tale om enkelte Kørsler med de Naturalydelse, der skulde præsteres, og de Slægtskabsforbindelser, der knytttes fra Krejberggaard, tyder ogsaa paa, at Fæsterne der har hørt til de bedrestillede og mere ansete Fæstebønder.

Om de andre Krejbergbønders Fortrykthed og Fattigdom gaar der endnu Sagn. Bønderne mødte der som andetsteds sædvanlig i Kirken i Træsko paa almindelige Søndage. Men paa de store Højtidsdage, naar der skulde ofres paa Alteret, kunde dette jo ikke godt gaa an. Der fandtes imidlertid i hele Byen kun et Par Støvler, der til Gengæld var af saadanne Dimensioner, at de kunde rumme enhver Fod. Naar der skulde ofres, gik de kun een ad Gangen op til Alteret, og naar han kom tilbage til sin Stol, trak han Støvlerne af og overlod dem til den næste.

Vi kan faa god Besked paa, hvem der det 18de Aarhundrede igennem boede paa Krejberggaard. Der findes i Landstingsprotokollerne med passende Mellemlum

Fortegnelse over deres Navne, Hartkorn og Landgilde. I 1688 var der som sagt 8 Fæstere; i 1733 er der derimod kun 7, der hver udreder i Landgilde 2 Lispund Smør, 3 Snes Aal, $\frac{1}{2}$ Skovvogn, 1 Td. 3 Skp. 1 Fdk. Rug, 1 Td. 5 Skp. 1 Fdk. Byg og i Penge 4 Rdl. 5 Mk. 8 Sk.*) En enkelt af dem udreder dog i Stedet for Smør Aal og Skovvogn 5 Mk. 2 Sk., iørigt som de andre.

I Aaret 1750 kommer Krejberggaard under *Nørgaard*, og da er der kun 6 Fæstere. Hartkorn og Udgifter er nu ikke som før fordelt ligelig imellem dem, og Landgilden ydes kun i Penge; alle Naturalydelse er afløste. Aarene 1735 og 1750 er i det hele taget *Akkordernes Tid*, ikke alene her, men ogsaa paa andre Godser; samtidig finder der ogsaa ofte en Slags Jordudskiftning Sted, hvor der som her sidder flere Fæstere paa samme Gaard. Af Krejberggaards 31 Tdr. 7 Skp. 2 Fdk. Hartkorn har nu en Fæster: *Jens Andersen*, 8 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. 3 Fæstere: *Anders Jensen*, ***Jens Nielsen*** og *Jens Knudsen*, har hver 5 Tdr. Hartkorn, og 2 Fæstere: *Christen Nielsen* og *Laurs Eskildsen*, har hver 4 Tdr.

I Landgilde betaler den første aarlig 21 Rdl. 5 Mk., de 3 hver 12 Rdl. 3 Mk. og de to sidste hver 9 Rdl. 2 Mk.

I 1779 er Fæsternes Antal gaaet ned til 4, der hver har en Fjerdepart af Gaarden, 8 Tdr. Hartkorn, altsaa atter det gamle System. I Stedet for *Jens Nielsen* er traadt *Gudich Madsen*; Jens Andersen og Anders Jensen er forsvundne.

I Landgilde betaler hver af de 4 nu aarlig 19 Rdl. 3 Mk. De er fri for Hoveri, men skal gøre 6 Rejser (Kørsler).

Hvordan en Bondegaard paa den Tid var udstyret med Indbo, Besætning og Inventarium, kan man se af følgende: Selvejergaardmand Jens Sørensen i Krejberggrundvad udsteder i Aaret 1771 en Panteobligation til Niels Kudsk paa Ramsinggaard for 600 Rdl.,

*) Pengeafgiften er Afløsning for Hoveri og Gæsteri.

som denne har laant ham, og han pantsætter derfor sin ejende og iboende Gaard i Grundvad af Hartkorn 6 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., samt sit „Indbo, bestaaende af en god Seng med 5 gode Dýner, 5 dito Puder, 3 Par Lagener; nok en dito med 4 gode Dýner, 4 dito Puder, samt Sengeklæder i complet og god Stand til 4 aparte Senge; 2de Jern-Bilægger-Kakkelovne, 1 ny Kobberkjedel paa ungefær en Tøndes Størrelse med en Del mere Kobber, en Del Kister og Skrin med alt andet forefindende af Tin, Mæssing, Indbohave og Inventarium, samt Gaardens Redskaber og Besætning, nemlig 4 gode Bester, 5 gode Kiør og 6 gode Stude med 3de dygtig beslagne Vogne, en god Plov med sit behørig Jern- og Drættetøj, 3 gode Harver med Jærn Tænder med alt andet af Indbo og Gaardens Besætning, rørende og urørende, levende og død.“

Jens Sørensen er ganske vist Selvejer; men vi er nu kommen ind i en Periode, hvor Bønderne er i Fremgang, og det kan forudsættes, at Fæstebønder under nogenlunde gode Herremænd økonomisk har haft det omtrent som Selvejerne. Hvad der i den Tid tyngede Fæstebønderne, var Ufriheden, Stavnsbaandet.

Jesper Sørensen, 1765—1822.

Anna Jensdatter, 1762—1847.

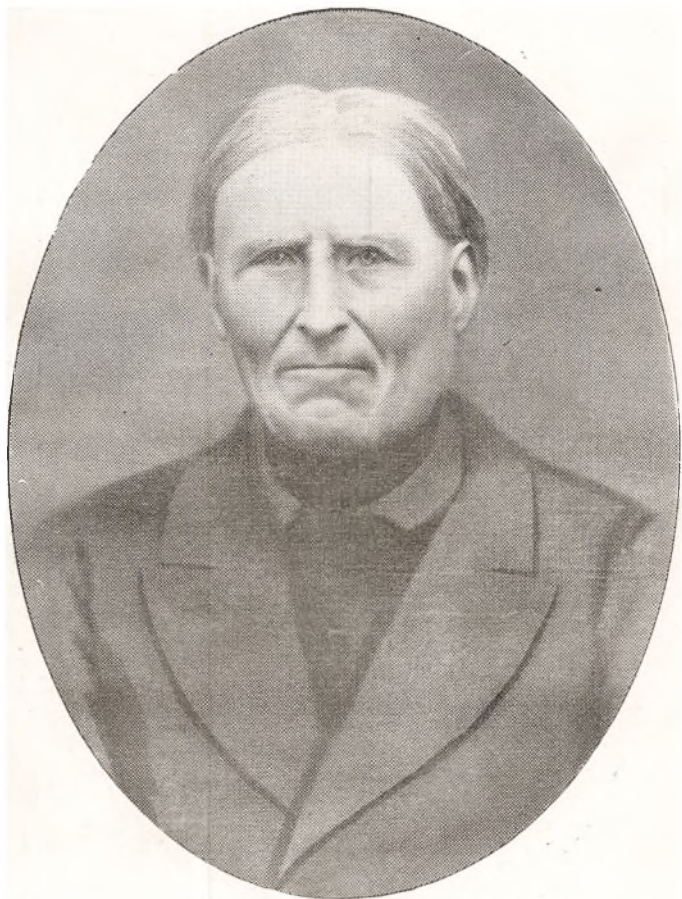
Da Søren Bertelsens Enke i Kaastrup døde i 1782, og den ældste Søn *Bertel* fik Fødegaarden, maatte *Jesper* gaa stavnsbunden hjemme. Denne Tilværelse har næppe huet ham godt, og han ansøger sin Husbond, Peter Lund, Herre til Skivehus og Kyø, om et Fripas, Han faar det dog ikke lige straks, og det er muligt, at forskellige Tapper maatte have Smørelse, inden han fik sit Ønske opfyldt. Passet fik han dog, men rigtignok kun 2 Maaneder før Stavnsbaandet løstes ved kongelig Lov. Jesper havde dog ikke derfor spildt sit Krudt til Unytte; for Friheden gjaldt foreløbig kun for Drengene under 14 Aar og Karlene over 36; de unge Karle skulde først være fri den 1. Januar 1800.

Jespers Fripas lyder saaledes;

„Peder Lund til Schivehuus og Kyø, Hands Kongelige Majjests. over og under Ræts Procurator, tilstaaer

Vibeke Sørensdaughter

Gudike Jespersen

herved, at da Jesper Sørensen, fød og opføed paa Schivehuus goeds i Oddense Sogn, Kastrup Bye, har været Sin afskeed Begiærende, saa i Kraft af det ham derom forlængst givne Løfte, meddeles ham herved samme, hvormed hand kand Reijse flytte Fare og Sig nedsætte, hvor hand lyste og hans Brød for ham Kand falde, Ligesom jeg og vil have ham alle forkommende Recomendert. Angaaende hands Saligheds Sag, derom ville vedkomende Søgne Præst paa anfordring hannem herpaa tegnet Skudsmaal meddeele.

Kyøe den 22de April 1788.

P. L u n d.

Jesper kan nu drage hvorhen han vil. Det er sandsynligt, at han først har taget Tjeneste i Krejberggaard og har været der et Par Aar. I Krejberg har han truffet *Anna*, Datter af *Jens Iversen* i Overgaard, og har givet hende Troskabsløfte. Der var imidlertid lange Udsigter til Giftermaal, og Jesper har da fattet Beslutning om at søge videre ud i Verden for at tjene Penge og blive sin egen Mand. Han tager Tjeneste hos Herredsfoged *Selmer* i Skive og bliver hos ham i 2 eller 3 Aar. Herredsfogden førte et stort Hus og havde 3 unge lystige Tjenestepiger, der nok kunde lide at lave lidt Kiks med Jesper. Selmer advarede ham og lod ham vide, at hvis han indlod sig for meget med Pigerne, vilde det gaa ham ilde. Men Jesper var vel garderet; han passede sin Tjeneste og saa efter, at ikke for meget skulde gaa i Svang. Herredsfogden modtog meget Fjerkræ, og naar Pigerne plukkede det, vilde de gerne smide Fjerene væk. Jesper kendte bedre Tingenes Værdi; han passede omhyggeligt paa, at Fjerene blev samlet sammen, og var i det hele i alle Ting saa paapasselig, at Herredsfogden fattede stor Godhed for ham. Jesper fandt dog ikke sin Plads indbringende nok; han vilde gerne prøve at tjene noget mere ved Handel og attraaede at blive Kræmmer; men Herredsfogden vilde nødig af med ham. Der kom da et Kompromis i Stand. Jesper lo-

vede at blive et Aar endnu, og Selmer tilsagde ham til Gengæld, at han skulde faa Lov til at drive Kræmmer-virksomhed over hele Salling og Mors, uantastet af Herredskontoret.

Og saaledes blev det. I 1794 faar Jesper sit Fripas paategnet af Sognepræsten i Skive „angaaende sin Saligheds Sag.“

Attesten lyder saaledes:

„Bemeldte Jesper Sørensen har her i Menigheden opført sig sømmelig, og var sidste Gang til Guds Bord d. 15. Juni d. A., hvilket bevidnes af *P. W. Wind*, Sognepræst i Skive.

Skive den 4. Oktober 1794.

Nu kan Folk da se, at Jesper er ingen Hedning, og han drager trøstigt ud med Kalveskindsposen.

Jesper hørte til de fine Kræmmere, der blandt andet ogsaa havde Silketørklæde og Silketøj i deres Pose. I seks Aar vandrede han omkring over Salling og Mors og gjorde gode Forretninger, fik efterhaanden bestemte Stationer, hvor han overnattede, og det var nok ikke i de daarligste Gaarde.

Kræmmerne var gerne velkomne Gæster, — hos Kvinderne særlig for alle de rare Ting, de bragte med i deres Pose, og for store og smaa i det hele taget, fordi de bragte nyt fra den store Verden udenfor. En dygtig Kræmmer maatte ogsaa være dygtig til at bruge Munden til andet end til at anbefale sine Varer. Hans finere Klæder og i Reglen lidt større Dannelse og Slagfærdighed kunde dog ogsaa indbringe ham Beskyldning for at være „stolt“ (∴ vigtig og overlegen); det var nærmest de unge Karle i Gaarden, der let fandt denne Skavank hos ham, og saa benyttede man gerne det Mundheld om Kræmmeren: „Han trowr visnok, te han haar den hiele Verden i hans Kallskind.“

Paa Mors logerede Jesper, naar han var paa den Egn, hos *Christen Kjær*, Fader til den senere Ejer af Baadsgaard. Sit egentlige Tilhold har han sikkert haft hos *Gudich Madsen*, i Krejberggaard, hvor Kæresten tjente. Han tjente ved sin Handel snart saa mange Penge, at han kunde købe Gaard i Kaastrup, hvorpaa han havde to Fæstere; men det fortælles, at de var saa onde og vrantne, at han ikke kunde være hjemme hos dem.

Gudich Madsen, der i 1763 havde overtaget Jens Niensens Part i Krejberggaard, var nu op imod de 70 og kunde trænge til nogen Hjælp i Bedriften, og det var Meningen, at Jesper skulde overtage Fæstet efter ham. De unge gifter sig da.

Kirkebogen melder herom:

„Anno 1800, d. 20 Marts meldte sig til Indtrædelse udj Ægtestanden Unge Karl Jesper Sørensen af Oddense Sogn og Pigen Anna Jensdatter, tjennende Gudich Madsen udj Kreiberggaard. Forlovere var Gudich Jensen af Overgaard og ovenmeldte Gudich Madsen.“

Forloveren Gudich Jensen var Annas Broder. Gudich Madsen havde staaet Fadder ved Annas Daab og havde senere taget sin Guddatter i Huset i Barns Sted. Hans Hustru havde holdt Jesper over Daaben, og Gudich selv havde været Fadder for ham ogsaa.

De „unge“ — han er rigtignok 35, hun 38 Aar gl. — bor efter Giftermaalet som Husets Børn i Krejberggaard; den Gamle beholder fremdeles Papirerne. Og saa skal da Jesper, der saa længe har nydt den gyldne Frihed og ingen haft over sig, til at drage i Ægt til Nørgaard; det har næppe huet ham særlig godt.

Et Aars Tid efter var han en Dag tilsagt til Ægtkørsel sammen med de øvrige Fæstere af Krejberggaard.

Om Middagen den første Ægtdag, mens Hestene bedede, gik Jesper, som vidste at Herremanden var fattig, op til ham og spurgte, om han kunde købe Gaarden i Krejberg.

„Jo, dersom du kan betale den“, sagde Herremanden. Det mente Jesper nok han kunde, og de enedes da om en Pris af 800 Specier + 6 Kørsler aarlig til Viborg — dog saaledes, at Jesper fik en skriftlig Deklaration paa, at han aldrig skulde komme til at gøre disse Kørsler.

Dagen efter rejste Jesper til Nørgaard og betalte Pengene.

Næste Gang de andre Fæstere af Krejberggaard var paa Ægtkørsel, mødte Jesper ikke. Straks efter Hjemkomsten aflagde de derfor Besøg hos ham for at faa at vide, hvordan det kunde være.

Han fortalte dem da om sit Gaardkøb og dets nærmeste Omstændigheder, og Følgen var, at to af de tre Fæstere rejste til Nørgaard og købte deres Gaarde.

Det originale Skøde, udstedt af Mads J. Quistgaard til Jesper Sørensen, opbevares endnu af Slægten; det lyder saaledes:

Skiøde.

„Jeg *Mads Iversen Quistgaard* til Nørgaard tilstaa herved at have solgt ligesom ieg herved sælger skiøder og aldeelis afhænder fra mig og Arvinger til *Jesper Sørensen* af Kaastrup een mig tilhørende Gaard af Kreiberggaard i Kreiberg Sogn, der staar for Hartkorn otte Tønder, som *Gudich Madsen* har i Fæste, saaledes som samme af Fællesskabet er udskiftet og nu haves i Brug, med samme Ret og Rettighed som ieg den selv er ejende, og det paa følgende Conditioner.

Fra i Dag af tilhører bemeldte Gaard Kiøberen med tilliggende Ejendomme og skal deraf være ansvarlig for alle Skatter og Paabuder og saa fremdeelis.

Ved Fæsterens Fratrædelse tilhører ham den lovlig Besætning, som Fæsteren ved Gaardens Fratrædelse er pligtig at lade tilbageblive.

Bemeldte Gaards Ejere eller Fæstere skal efter kongelig Resolution af 9. Marts 1791 bestandig være frie

for Hoyer, og maa bemeldte Gaard ikke sælges eller bruges til at complete nogen Herregaard.

Efter kongelig Resolution af 8. December 1784 bør Kiøberen eller denne Gaards Ejer lade Gaardens Bygninger forsikre i den almindelige Brand Casse for Landet.

Og da Kiøberen har betalt mig den accorderede Kiøbe Summa 1580 Rdr. -- siger osv. — saa skal bemeldte Gaard med tilhørende Ejendomme tilhøre Kiøberen Jesper Sørensen og Arvinger som en Ejendom, intet i navnlig Tilfælde derfra undtagen eller forbeholden, af hvis bemeldte Gaard med rette er tilliggende, fri for hver Mands Tiltale, som derpaa med rette kunde tale.

Norgaard, den 21. September 1801.

Mads J. Quistgaard.

(Skødet findes først tinglæst efter Jespers Død den 6. Okt. 1823. Foruden forskellige Paategninger bærer det paa Foden følgende Bemærkning: „For Sælgeren vides ingen Hjemmel paa den solgte Ejendom“).

Gudich Madsen havde siden 1774 ejet den mindste af Kaastrupgaardene; den solgte han nu til Jespers Broder Bertel Sørensen for 185 Rdr. (1 Td. 6 Skp. 2 Tdr. Hartkorn).

Han levede derefter hos sine Gudbørn til sin Død 1808.

Efter at være bleven Selvejer førte Jesper et forholdsvis stille Landmandsliv. Han forøger Ejendommen ved Køb af et Par mindre Parceller. Hans økonomiske Stilling har nok været bedre end de fleste Bønders, men bramfri som han var, kunde han fortørnes over en brøsig Optræden af Folk, som i indbildsk Overlegenhed vilde slaa sig til Ridder paa andres Fattigdom, og hans Forsøg paa at træde saadanne Folk i Vejen kunde skaffe ham Fjender. Saaledes hændte i 1812 en lille Begivenhed, der medførte Krigstilstand mellem Jesper og *Jens Eriksen* af Krejberg. Denne, der rimeligvis var „Bojfoged“ for Herremanden og altsaa skulde

tilsige de øvrige Fæstere til Kørsel, efter som deres Tur var, henvendte sig en Søndag efter Gudstjenesten til *Søren Iversen* fra Kjældgaard med en saadan Tilsigelse. *Søren*, der var en noget træg Natur, sagde tvært, at det vilde han ikke, da det ikke var hans Tur. Herover kom *Jens Eriksen*, der følte sig som en mægtig Mand, i Harnisk og slyngede *Kjældgaardsmanden* følgende i Ansigtet: „Din gældbundne Knægt, betal mig, hvad du skylder!“

Jesper Sørensen, der stod lige bag *Søren Iversen*, sagde til denne: „Spørg ham, om han vil tage imod Pengene.“

Dette gjorde da *Søren Iversen*, og da *Jens Eriksen* sagde ja, yttrede *Kjældgaardsmanden*: „Ja saa kommer Pengene i Morgen.“

Og saadan skete det. *Søren Iversen* fik Pengene af *Jesper*; men *Jens Eriksen* blev denne fjendsk.

En Sædedag i Foraaret gik *Jesper* og saaede Korn Øst for sin Gaard. Da kom *Jens Eriksen* hen til ham og yppede Strid om gamle Mellemværender, og det endte med, at *Jesper* maatte retirere op i en Stendysse for at holde sig *Jens* fra Livet; til Fods var *Jesper* den underlegne.

Men nogen Tid efter mødtes de to tilfældigvis paa Vejen gennem Synderup i Harre, begge til Hest, og her afgjordes saa gammelt Had og Tvist med Ridepisken; men denne Gang endte det med et forsmædeligt Nederlag for *Jens Eriksen*.

Siden den Tid hører man ikke mere om Strid imellem dem.

I Aaret 1817 flyttede *Jesper* Gaarden op, hvor den nu ligger. De vanskelige Pengeforhold tager naturligvis stærkt paa hans Rigdom som paa andres, men han vedblev sikkert selv i den værste Periode at være en holden Mand.

Som Landmand antages *Jesper* at have været som Folk var flest dengang.

Da *Jesper* følte, at han skulde dø, vilde han ingen Præst have, men lod derimod sende Bud efter Herreds-

fogden (Selmer i Skive), for at denne kunde bringe hans Papirer i Orden. Han kom ogsaa straks og ordnede alle Sagerne; men da Jesper vilde betale ham derfor, nægtede Selmer bestemt at modtage noget. Herredsfogden havde bevaret sin gamle Godhed for Jesper.

Jesper Sørensen døde 1822.

Anne Jensdatter hensad efter sin Mands Død i flere Aar i uskiftet Bo. Hun og Jesper havde 3 Sønner:

Gudich, * 1801,

Søren, * 1803 og

Jens, * 1805.

Hendes Laugværge var *Mikkel Madsen* i Hummelgaard. Han synes at have været hende en god Støtte og at have hjulpet godt til, trods de daarlige Tider i Tyverne, at forøge Boets Ejendomme. I 1827 køber han i Forening med Enken af Iver Qvistgaard paa Norgaard den sidste af Krejberggaardsgaardene, som endnu ikke var bleven solgt fra Norgaard. Ejendommens samlede Hartkorn kommer derved op paa godt 11 Tdr., og i 1829 overdrager hun det hele til sin ældste Søn *Gudich*, imod at han udbetaler ialt 1920 Rigsdaler Sølv. Af disse Penge skal Moderen kun have 160 Rdr.; Resten 1760 Rdr. skal betales til Broderen *Jens* som Arvepart baade efter Fader og Moder. Broderen *Søren* har faaet Gaarden i Kaastrup og rime- ligvis dertil en Sum Penge.

Anne Jensdatter skulde endvidere have en meget rigelig Aftægt, saa man kan skønne, at Formueforholdene maa have været særdeles gode efter dens Tids Forhold.

Anne døde, saa vidt vides, 1847.

Sønnen Jens blev senere gift i Hummelgaard.

Gudike Jespersen, 1801—79.

Vibeke Sørensdatter, 1807—79.

Gudike blev i 1829 gift med Søren Jensens Datter i Krejberg Grundvad, *Vibeke*. De fik ialt 8 Børn:

- Marie Kraft * 1832 † 1832.
 Jesper * 1833 † 1879.
 Marie Kraft * 1835 † 1876.
 Anne, * 1837, død ugift 1864.
 Søren, * 1839.
 Niels, * 1843.
 Jens, * 1846.
 Anne Marie, * 1849.

Vibeke var Sønnedatter af den Side 59 omtalte *Jens Sørensen*, der laante Penge af Niels Kusk i Ramsinggaard, og Datterdatter af *Niels Thorsen* i Harregaard. Derfra stammede Kraft-Navnet, idet hendes Moder, Søren Jensens Hustru, var døbt *Marie Kraft*; i daglig Tale gik hun derimod under Benævnelsen *Marie Harre*. Flere Slægtled længere tilbage stammede Marie sikkert fra en vis *Thor*, der kort efter 1600 boede paa *Ramsinggaard*, og fra hvem Linier fører ned til mange Slægter, blandt andre baade til *Boelslægten* og *Andersenslægten* i Lyby.

Vibeke kom som Barn til sin Moders Moster af samme Navn i Harregaard. Fra sit 18. til sit 21. Aar tjente hun hos en *Kristen Just* et Steds i Harsyssel, der var gift med en Søster til hende.

Om *Vibeke* i Harregaard fortælles der, at hun drev Gæstgiveri for hele Nordsalling, skønt hun ingen Krobvilling havde. Hun var blandt de mere fremmelige dengang og holdt Avis sammen med den Durup Præst og Manden paa Aagaardsholm.

I Gudike Jespersens første Manddomstid oprandt den politiske Friheds Morgenrøde, som snart skulde udvikle sig til klar Dag. Gudike var fra første Færd stærkt politisk interesseret og stod *Bertel Nørgaard* særdeles nær. Da de raadgivende Stænderforsamlinger blev indført, var han mellem de 56 Bønder i Salling, der i Kraft af deres Hartkorn var valgbare til Stænderforsamlingen; men han træder først frem som mere aktiv Politiker ved det første

Valg til Rigsdagen i 1849. Han var da Stiller for Bertel Nørgaard, og han virkede baade denne Gang og senere ved at rejse rundt fra Sogn til Sogn i Salling og agitere for Bertel Nørgaard. Saa ofte denne var paa Valg, var Gudike hans Stiller, og da han ved Valget i 1853 kun var det selvanden, overtog han Hvervet som *ordførende* Stiller. Han trættede dog ikke Forsamlingen med nogen lang Tale, men nøjedes med at sige:

„A vell anbefall Batel Nargaard te Rigsdagsmand, fur de a trouer, te han æ godt skikket te'e. For Ræsten vel han siel gyr Re' for hans Anskuelser.“

Den Tale kunde Folk udenad mange Aar efter. Men den havde da ogsaa været fuldt tilstrækkelig; for Bertel Nørgaard blev valgt.

Da Nørgaard senere blev Landtingsmand og som sin Afløser til Folketinget anbefalede Jens Sørensen (Villadsen) i Krejberg, var Gudike ogsaa Stiller for denne. Men Jens Sørensen trak sin Kandidatur tilbage paa selve Valgdagen.

Da Rigsraadet indførtes i 1855 som Rigsdag for Danmarks og Hertugdømmernes Fællesanliggender, og der for valgberettigede til denne Forsamling var ansat en høj Census, enten en Skatteydelse paa 200 Rdr. eller 1200 Rigsdalers aarlig Indtægt, indgiver Gudike et Regnskab over sine Indtægter og Udgifter for at opnaa Valgret. Han beregner sin Renindtægt til ialt 1751 Rigsdaler.

Naturligvis var Gudike Jepsen selvskreven til kommunale Hverv. Han var i Skole- og Fattigkommissionen i Trediveerne, og efter at der i 1842 var indført en Slags Kommunalforfatning med Sogneforstanderskaber, findes hans Navn hyppigt i Protokollerne, saaledes stadig i Aarene 1848—1854 sammen med Pastor Broks, Bertel Nørgaards, Bertel Nielsens og Søren Ladefogeds.

I Brandsynsprotokollen er noteret følgende:

„1838, August 14, mødte Prokurator Øllgaard for Branddirektør Hr. Krigsraad Bahnson i Overgaard Brandfogeddistrikt

udi Krejberg Sogn. Brandfogden Gudike Jespersen var tilstede.

I Distriktet forefandtes alene Mangler hos

1. Eskild Dath, Gmd. i Gammelhede. Kjøkkenloft og Brandhage mangler.
2. Niels Espersen, Hmd. i Lunddahl, mangler ligeledes Kjøkkenloft og Skorstenspiben er ikke over Huset.

Datum ut supra.

Øllgaard.

Der manglede meget ofte Loft over Køkkenet i Gaardene paa den Tid. Ved en Visitation 1822 staar der i Protokollen:

„Overgaard: en Gaard, ejes af Mads Gudiksen, Hommelgaard, beboet af *Gudike Jensen* (jvfr. Side 63), manger Loft over Kjøkkenet“.

Fra Hjemmet i Krejberggaard har Slægten endnu bevaret mange Minder. Gudike og Vibeke levede et smukt Samliv. Hun var den klogeste, siges der, og havde nok et Øje paa hver Finger, og hun var en god og retskaffen Kone.

Hun skal selv have fortalt sine Børn, at Gudike som ganske ung skal have friet til en af hendes Søstre — hvilken, vides ikke —, men denne ønskede at betænke sig. Det gik Gudike ind paa, men talte aldrig senere til hende om den Sag.

Da han saa senere blev forlovet med Vibeke, kom Søsteren og spurgte denne, om hun ikke vilde afstaa Gudike til hende, men derpaa gav Vibeke bestemt Afslag.

Krejberggaard blev efterhaanden et Samlingssted for en Del af Egnens Heste- og Kreaturhandlere, som logerede der om Natten. Ved disse Besøg drøftedes der mangehaande Spørgsmaal, gerne ved et Slag Kort; derimod fandt der aldrig Drikkeri Sted.

Af disse Handelsfolk kan nævnes *Kristen Bak*, Dølby, *Niels Jacobsen*, Trustrup, ligesom ogsaa *Ingversen*, Hegnet, kom der engang imellem.

En anden Slags Handelsfolk, som ogsaa fandt Ly i Krejberggaard, var Kræmmerne. Dette var naturligvis en Arv fra Jesper Sørensens Tid. Særlig maa nævnes en Klædchandler *Takou* fra Ribe, som en Gang aarlig mødtes i Krejberggaard med alle sine Kræmmere i Salling, Mors, Fjendsherred og Harsyssel for at holde Afregning med dem.

Det var meget interessante Dage. *Takou* var en elskværdig og livlig Mand, og naar de mange Kræmmere samledes, blev der fortalt interessante Ting fra Verden der længere ude.

Men om den Forretning, der dreves af *Takou* og hans Folk, maatte Herredskontoret nok helst ikke vide fuld Besked; for der kunde maaske nok være forbudne Varer i Poserne, eller Varer, som man havde glemt at faa fortoldet.

Som Landmand hørte Gudike Jespersen kun for saa vidt til Foregangsmændene, som han ikke var bange for at forsøge det nye, der kom frem. I 1858 begyndte han forsøgsvis at mergele og at brakke (maaske efter Sønnernes Ønske). Der begyndes med 2 Agre Øst for Gaarden, og da dette gaar udmærket og giver vældigt Udbytte, gaar han straks over til at give en hel Indtægt aarlig samme Behandling. Han er en af de første i Krejberg, der saar Kløver, han rendyrker den og sælger Kløverfrø hvert Aar. Prisen er 4 Daler pr. Skæppe. Bertel Nørgaard er blandt hans Kunder.

Det var endnu paa hans Tid Skik, at en Gaardmand skulde deltage i og helst gaa foran i Gaardens Arbejde. I det Kapitel skal Gudike ikke have været særlig ivrig. Derimod var han en meget ivrig og særdeles dygtig Rytter.

Gaardens Besætning var omkring 1880: 4 Heste, 6 Køer, 12 Stude, 2 Kalve og 30 Faar.

Studene solgtes til Husum for ca. 150 Rigsdaler Parret. De 30 Faar kunde ikke mere end kødføde Huset, og endda slagtedes der engang imellem en Stud eller en Ko i Fællig med *Bertel Juelsgaard*.

Det fortælles, at naar Bertel og Gudike enkelte Gange købte en Fedeko til Slagtning, var Prisen ikke større, end at Huden og Tællen kunde betale Koen, saa de havde Kødet frit, og saa var endda ogsaa baade Slagtning og Saltning betalt. Grunden til det store Kødforbrug var foruden den store Gæstfrihed, der udvistes, ogsaa de mange Betlere, som dengang strejfede om, og hvem man ikke godt kunde blive kvit, før de havde faaet et Stykke Sul.

Fra 1858 til 1868 dreves der almindelig Kolonialhandel og Kornhandel i Krejberggaard. Det var Gudikes Fætter Mads Hummelgaard fra Nørkjær, der havde faaet Ideen dertil. En af Sønnerne, Jesper, var svagelig og værkbruden og kunde ikke deltage i Gaardens almindelige Arbejde. Kolonialhandelen skulde give ham en passende Beskæftigelse. Mads Hummelgaard havde Part i Forretningen, men et halvt Aars Tid efter blev han ked af det og rejste, og de tre Sønner Jesper, Søren og Niels drev saa selv Forretningen i ca. 10 Aar, indtil Søren giftede sig og flyttede fra Hjemmet. I det hele var det nok mere Sønnerne, der var Drivfjederen til det nye, som sattes i Værk, end det var Gudike selv; men det var hans store Fortjeneste, at han gerne gik ind paa deres Forslag og lod dem prøve Kræfterne.

Gudike Jespersen og hans Hustru døde begge i 1879 med kun 2 Dages Mellemrum, henholdsvis 78 og 71 Aar gamle.

Af Børnene blev *Søren* i 1868 gift med Jette Kirstine Jensen af Hummelgaard og fik en Gaard i Krejberg. *Niels* blev gift med *Ane Marie Mehlsen* og blev Gaardejer i Nr. Andrup. *Jens* blev gift med *Andrea Kristiane Madsen Nors* og fik Fødegaarden. *Marie* blev gift med *Johannes Sørensen*, Rusted Mølle. *Anne Marie* døde vistnok paa en Sindssygeanstalt i Firserne.

Mindeblade

Nr. 5

April 1918

Pris 50 Øre

Vinter Slægten

- I. **Christen Vinter** . . . . . * 1584 † 1653
- II. **Christen Christensen Vinter** * 1645 † 1705
Karen Pedersdatter . . . . . * 1648 † 1712
- III. **Christen Christensen Vinter** * 1677 † 1745
Karen Sørens datter . . . . . * 1675 † 1706
- IV. **Christen Christensen Vinter** * 1706 † 1761
Maren Christens datter . . . . . * 1711 † 1779
- V. **Christen Christensen Vinter** * 1747 † 1807
Maren Peders datter . . . . . * 1750 † 1831
- VI. **Maren Christens datter Vinter** * 1788 † 1863
Niels Jensen . . . . . * 1779 † 1843
- VII. **Christen Nielsen** . . . . . * 1815 † 1886
Lise Ludvigsen . . . . . * 1835

De 5 „Christen“er.

Christen Vinter (I).

Vinter-Slægten finder vi længst tilbage i *Agger Sogn*. Her boede i Christian den Fjerdes Tid *Christen Vinter* i Øster Agger. Han var født 1584 og døde 1653, var altsaa temmelig jævnaldrende med Kongen og overlevede ham i 5 Aar.

Christen Vinter var som de fleste Aggerboer Fisker og har drevet sit Erhverv dels paa Havet og dels i Limfjorden. Aggerboerne havde en særlig Tilladelse til Aalefangst med Pulsvaad i hele Limfjorden indtil Løgstør, men kun i et bestemt Tidsrum hvert Aar. De drog da hjemmefra og lejede sig ind hos Beboerne paa Fjordens Kyster paa de Steder, ud for hvilke de havde deres Fiskepladser. Christen Vinters Baadelag har maaske haft Fiskeplads i Lysen Bredning.

Hjemme i Øster Agger har han rimeligvis haft en lille Landejendom i Fæste, men om noget egentligt Jordbrug har der hos ham næppe været Tale. Han har nok haft et Par Køer og en Del Faar. I Agger Sogn var der allerede dengang kun meget lidt dyrkeligt Jord, og det laa nordligere i Sognet. Havet og Sandflugten havde forlængst ødelagt det meste af Sædejorden. 1625 var saaledes Præstegaardens Jorder aldeles tilføgne. Men paa Limfjordssiden var der endnu en Del gode Græsenge, der tillod Kohold, og i Klitterne kunde der græsses mange Faar.

Afgifterne klarede med Torsk (Hvidlinger), der leveredes in natura.

Christen Vinter er rimeligvis født i Sognet og har haft Søkende boende der. To Kvinder, om hvis Død Kirkebogen melder, var vistnok hans Søstre. Den ene *Ing* (eller Jeng) *Vinter* var født 1603 og døde 1669.

den anden, *Karen Vinter*, var født 1610 og døde 1670. Hun blev for Resten funden død uden for Byen. Begge har vistnok været gifte.

Christen Vinter har selv været gift mindst 2 Gange og havde flere Børn. Af dem kende vi 3 Sønner: *Lars*, *Søren* og *Christen*. Den sidste var født 1645. Endvidere kende vi en Datter, *Karen*, der døde som Barn 1647. Hvad hans Hustruer har heddet, vides ikke bestemt, men der er nogen Sandsynlighed for, at den første hed *Karen* og den sidste *Maren*.

Christen Vinter døde 1653, da Sønnen Christen kun var 8 Aar gl. Af de ældre Sønner var *Lars* og *Søren* dengang allerede gifte og boede ogsaa hjemme i Øster Agger, men *Lars* flyttede siden til Nabe, efter at hans første Kone var død, og han var bleven gift anden Gang.

Nabe laa temmelig langt ude paa Tangen Syd for Agger. Det var egentlig kun en Gaard, hvorpaa der rigtigt nok boede flere Familier, og ved Siden af Gaarden laa højst et Par Fiskerhuse. Stedet var vist egentlig en Røn (lille flad Ø) og var ved grundet Vand skilt fra selve Tangen. Den eksisterer nu ikke mere, idet Sandflugt og Stormflod gjorde Stedet ubeboeligt.

Det nævnes sidste Gang 1775.

Sandsynligvis har lille Christen snart faaet Stedfader. Det var sjælden dengang, at Enker eller Enkemænd sad ugifte ret længe. Senere træffer vi ham i *Nabe*, hvor han nok kommer til at høre til Broderen *Lars Vinters* Baadelag, saa snart han kan gøre Gavn ved Fiskeriet.

Inden den Tid var *Nabe* bleven et historisk mærkværdigt Sted.

Da Svenskerne i 1657 faldt ind i Landet og oversvømmede Jylland, kom der ved denne lille Fiskerby til at staa det blodigste Slag i hele Krigen. En svensk Rytterskare paa 700 Mand, var af den svenske Konge, Carl Gustav, bleven sendt op for at underlægge sig Jyl-

land. Det gik let nok, indtil de kom til Limfjorden; der var nemlig ingen dansk Hær i Jylland. Men ved Aalborg og Hals fandt Svenskerne den nordlige Bred besat og stærke Skanser opkastede. Det var Vendelboerne, der havde samlet sig for at holde Fjenden ude af deres Land.

Den svenske Anfører, Generalmajor *Böttiger*, fik da den Tanke, at han nok kunde komme over Fjorden ad Aggertangen, og ilede derfor med sine Ryttere ad Lemvig til. Tangen var rigtignok gennembrudt af flere Ud-løb til Havet, men Vandet var grundt og kunde passes af stedkendte Folk; han tvang derfor en Mand fra Harboøre til at vise Vej over Vandet.

Men Rygtet var ilet forud for Svenskerne. Fra alle Sogne fra Thisted og Syd paa havde Folk samlet sig for at holde Fjenden ude. Ved Nabe havde de opkastet en Vold, og her kom Slaget til at staa mellem de stridsvante svenske Ryttere og Bønderne, der var bevæbnet med Forke, Grebe og Leer eller med Plovstænger af de gammeldags Plove.

Der kæmpedes forbitret paa begge Sider, og mange faldt, men Svenskerne gik af med Sejren. Bønderne var mødt, Fædre og Sønner, Mænd og Kvinder. Svenske Forfattere fra den Tid siger, at der faldt 800 Bønder ved den Lejlighed, men samtidige danske Beretninger angiver kun Tabet til 300 a 400 Mand. Af det lille Agger Sogn faldt der 19; deriblandt en Kvinde, Peder Graversens Hustru.

Slaget fandt Sted den 3. Oktober 1657. Den 6. Oktober begravedes de faldne af Agger Sogn, medens Ligene af de øvrige dræbte førtes til deres Hjembyer og begravedes efterhaanden, som de naede Hjemstedet.

Fra selve Thisted By faldt der 12 Mand.

Det er utænkeligt, at ikke Medlemmer af Vinterslægten skulde have kæmpet med ved den Lejlighed. Den gamle Christen Vinter var jo rigtignok død, og lille Christen

var kun 12 Aar gammel; men de ældre Brødre, Lars og Soren, har nok været med. Blandt de faldne findes ingen med Navnet Vinter.

Her paa Nabe, lige ved Kamppladsen, er det, at vi faa Aar efter træffer Lars Vinter og hans yngste Broder,

Christen Vinter (II).

Paa Nabe boede ogsaa en Mand, *Mads Andersen*, der var gift med *Kirsten Pedersdatter*. Mads døde 1668, kun 38 Aar gl. Christen Vinter blev et Par Aar efter gift med Kirsten, og de fik en Søn sammen, som blev kaldt *Anders* efter Mads Andersens Fader, som endnu levede. Men 1673 døde Kirsten, og Christen giftede sig da igen 1676 med *Karen Pedersdatter*, vistnok fra Vester Agger.

Christen og *Karen* fik en Del Børn, hvoraf vi kender følgende:

Christen * 1677.

Christen * 1679.

Maren * 1681.

Mikkel * 1693 og

Kirsten, hvis Fødselsaar ikke kendes, men hun døde i Hjerik 1698.

I Agger Sogn maa der i Aarene omkring 1680 være indtruffet Naturbegivenheder, som tvang Folk til at udvandre. Intet Sogn ved Havet har som dette lidt af Stormflod og Sandflugt. I 1664 ansattes Sognets Hartkorn til ialt $56\frac{1}{2}$ Tdr., men ved en ny Matrikulering 1685 erklæres der, at der i Sognet slet ingen Jord findes, som kan ansættes til Hartkorn; alt er ødelagt af Flyvesand.

Blandt de Folk, der boede paa Nabe, nævnes oftere en *Niels Bolm* (eller Bollum), hvilket Navn han havde efter en lille Fiskerby paa Tangen, som nu forlængst er gaaet under. Denne Niels Bolm har hørt til samme Baadelag som Christen Vinter. Engang i Aarene mellem

1685 og 1695 flytter *Christen Vinter* og *Niels Bolm*, samt en Mand ved Navn *Søren* og maaske endnu flere, med deres Familier og Ejendele til *Hjerk*. Her havde i Forvejen andre Fiskere fra Agger Sogn slaaet sig ned, og nu bliver der en hel Koloni af Havboer i Hjerk Sogn. De her nævnte Familier holder dog særlig sammen og udgør et Lav for sig.

I Hjerk boede der dengang paa Bakgaarden en Fæster, som hed *Knud Madsen Bach*. Han var en meget indflydelsesrig Mand, og det er sandsynligvis ham, der har skaffet dem Plads at bo paa. De samler sig i hvert Fald alle om Bakgaarden og faar Huse i dens Nærhed i Fæste. Maaske har netop deres Baadelag før haft Tilhold paa Bakgaarden, naar de laa paa Aalefiskeri i Fjorden der.

Knud Madsen var maaske selv fra Agger Sogn og var selv paa en eller anden Maade bleven Fæster paa den store Bakgaard i Hjerk. Ejeren af saavel denne Gaard som af de Fæstehuse, Havboerne faar at bo i, var en københavnsk Storkøbmand, som hed Anders Rohde.

Det synes, at *Christen Vinter* og *Niels Bolm* er kommen til at bo sammen i et Hus, som havde 2 Lejligheder og et fælles Jordtilliggende paa 1 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. Hartkorn; men en tidligere Beboer af Huset, *Peder Christensen Gade*, vistnok ogsaa en Havbo, skal blive boende, saa Pladsen til hver Familie kunde ikke blive overdaadig.

Der udlagdes af Bakgaarden 3 lige store Parceller, hver paa 3 Skp. 2 $\frac{1}{3}$ Alb. Hartkorn. Af disse fik *Søren Havbo* den ene, *Niels Bolms Søn Christen* den anden, og *Niels Bolm* havde i hvert Fald senere den 3. Parcel i Forbindelse med sit foromtalte Hus.

Den lille Havbokoloni lever nu her sit Liv og synes ikke i nogen høj Grad at have Samkvem med de øvrige Beboere.

Christen Vinter (II) dør allerede 1705, men hans Enke og derefter Datteren, *Maren*, beholder Hus og Jord

i Fæste. Den yngste Søn, *Mikkel*, bliver *Grenader*, det er Soldat i et Korps, hvis Opgave oprindeligt var at kaste Haandgranater; men Soldatertjenesten hindrer ham ikke i at bo hjemme og drive sit nedarvede Erhverv, Fiskeriet. Militæret var nemlig indkvarteret omkring paa Landet, og det Korps, hvortil Mikkel hørte, havde sin Øvelsesplads i Harre. Mikkel gifter sig, medens han er Soldat og faar et Sted i Hjerik i Fæste paa 4½ Skp. Hartkorn.

Hans første Hustru dør snart, men Mikkel gifter sig igen og var iøvrigt gift flere Gange. Han fik en Mængde Børn, men de fleste døde som smaa, Da han døde, var hans vigtigste Ejendom en Andel i Sildebaadene ved Sallingsund. Sildefiskeriet dreves af et Slags Kompagniskab af Fiskere med mange Medlemmer. Af Børnene overlevede ham i hvert Fald en Søn og en Datter.

Christen Vinters Datter, *Maren*, havde i mange Aar efter Moderens Død (1712) det lille Hjem i Fæste og levede, som det synes, ugift. Imidlertid fik hun alligevel en Søn, som hvis Fader hun overfor Præsten angav den gamle svagelige Peder Christensen Gade, den oprindelige Fæster af Huset, før Christen Vinter og Niels Bolm tog Bolig der. Af en Bemærkning i Kirkebogen kan det ses, at Præsten ikke fæster videre Lid til denne Forklaring; men den gamle Mand tager dog Skylden paa sig og staar i Kirken aabenbar Skrifte.

Sønnen er imidlertid Mares Lyst og Glæde og Støtte, og saa fik hun den Sorg, at han i 25 Aars Alderen druknede under Fiskeri i Sallingsund.

Christen Vinter (III).

Sønnen *Christen* (1677—1745) finder vi 1706 gift med *Karen Sørensdatter*. Hun føder dette Aar en Søn, der bliver døbt *Christen*, men hun dør selv kort efter 31 Aar gl. Christen Vinter gifter sig dog igen inden

Aarets Udgang med *Mette Pedersdatter*, der føder ham Datteren *Karen* (1707) og Sønnen *Peder* (1709).

Christen Vinter var Fisker lige som Forfædrene. Han boede i et jordløst Hus i Hjerk, indtil den gamle Niels Bolm døde 1726. Christen fik da det Husmandssted af Bakgaarden, som denne havde haft. (Hartkorn 3 Skpr 2 $\frac{1}{3}$ Alb.)

Forbindelsen med Slægten i Agger Sogn vedligeholdes stadig. Da Sønnen *Peder* er i Kirke, er Christen Vinters gamle Farbror deroppefra, *Søren Vinter*, blandt Fadderne.

Christen Vinters første Kone, *Karen Sørensdatter*, er sikkert nok Datter af *Søren Havbo*, der i sin Tid sammen med Chr. Vinter (II) og Niels Bolm flyttede til Hjerk.

Parret maa imidlertid være bleven gift andetsteds, deres Vielse findes ikke i Hjerk Kirkebog, og maaske har de ogsaa tidligere været bosat i et andet Sogn. Første Gang de omtales i Hjerk, er, da deres Søn Christen, bliver døbt, og *Karen* begravet.

Der foregaar ved denne Tid en Ændring i alle bondefødte Folks Stilling i Samfundet, som faar indgribende Betydning for Slægternes videre Udvikling og Bosættelse.

Tidligere havde Folk saa nogenlunde frit kunnet flytte om og bosætte sig, hvor de vilde og beskæftige sig med, hvad de vilde, men 1702 kom den første lille Begyndelse til Stavnsbaandet og til Herremændenes store Magt over Bøndernes personlige Frihed, og det faar ogsaa stor Betydning for Vinterslægten.

Tidligere havde Adelen haft Eneret til varig at besidde Herregaarde. Var en saadan bleven købt af en Ikkeadelig, skulde denne falbyde Gaarden offentlig en Gang aarlig. Adelen var imidlertid ved Svenskekrigen og ved Skattepaalæg efter Enevoldsmagtens Indførelse gennemgaaende bleven saa forarmet, at den ene efter den anden spillede fallit. Gaardene blev solgt for Spotpris, da uadelige Rig-

mænd ikke brød sig stort om at erhverve Gaarde, som de muligvis ikke kunde faa Lov til at beholde. For at hjælpe paa disse uheldige Forhold udstedte Kongen, Chr. V., i Aaret 1682 den Forordning, at det skulde være tilladt uadelige at beholde de købte Herregaarde.

Det, der særlig havde voldt Herremændenes Ruin, var deres Forpligtelse til at indestaa for deres Fæstebønders Betaling af de kongelige Skatter. Bøndernes Stilling efter Krigen var saa daarlig, at kun faa var i Stand til at betale Skatterne, og saa maatte Herremændene rykke ud med dem. Jo mere Jordegods de havde, jo værre var Stillingen for dem. For at bøde lidt herpaa havde Kongen allerede 1670 indrømmet dem selv Skattefrihed for den Gaard, de boede paa (Sædegaarden), men dette var ikke nok til at frelse dem.

Tilladelsen til, at uadelige maa besidde Herregaarde, bringer Vind i Spekulationerne. Under de ugunstige Tider har mange drevne Forretningsmænd tjent sig Formuer, og nu anbringes de tjente Penge i Jordegods.

Samtidig med Tilladelsen kom der nøjere Bestemmelser om Sædegaardens Skattefrihed. Der skulde foruden Hovedgaardstaksten høre mindst 200 Tdr. Hartkorn Bøndergods til Gaarden, og dette skulde ligge inden for en Afstand af 2 Mil fra Hovedgaarden. Tidligere var Godserne højst ulige store; nu søger Spekulanterne at faa lavet saa mange som muligt med lige 200 Tdr. Hartkorn til hvert for Skattefrihedens Skyld.

Den københavnske Handelsfamilie *Rohde* ejede meget Gods i Salling med Hjerk som Midtpunkt. Man søgte da at faa samlet 200 Tdr. Hartkorn omkring *Bajlumgaard*, der var en gammel Sædegaard. I 1693 opnaedes betinget Skattefrihed for denne Gaard, idet Rentekammeret bevilgede en Frist af 3 Aar til at faa det manglende Bøndergods indkøbt, men det lykkedes ikke. Dels ved Arv og dels ved Køb gik da de Rohders Gods tillige med

Bajlunggaard over til Landsdommer *Christoffer Bartholin*, som i 1694 havde købt *Kaas*. I 1708 købte han tillige *Hostrup*, der heller ikke havde synderlig Gods; men ved at lægge Bajlunggaard og Gods ind under Hostrup opnaede han, at der blev Gods nok til, at denne Gaard kunde blive skattefri, og saaledes gik det da til, at største Delen af Hjerk Bønder, og deriblandt Vinterslægten blev stavnsbundne under Hostrup Gods.

Hidtil har Havboerne i Hjerk holdt sig for sig selv, men den nye Generation begynder at tage sig Ægtefæller blandt Landets Børn.

Christen Vinter (IV).

Christen Vinters ældste Son, *Christen* (IV), gifter sig dog 1741 med *Maren Christensdatter*, uden Tvivl Christen Bolms Datter, født 1711, og da gamle Christen Vinter dør 1745, faar han det lille Hjem i Fæste efter ham.

Halvsøsteren, *Karen*, bliver 1731 gift med *Niels Christensen Amme*, og de to faar en Fæstegaard i Krejbjerg under Spøttrup. Hun bliver Bedstemoder til Niels Jensen i Vraa, som fortsætter Vinterslægten, da Mandslinien uddør; men herom senere.

Den yngste Søn, *Peder*, bliver i en ung Alder gift med Fæstegaardmand Lars Konbergs Datter og faar Halvdelen af Gjedelykke i Fæste (5-2-1- $\frac{1}{2}$), men dør Aaret efter og efterlader sig ingen Børn.

Den unge *Christen Vinter* og *Maren Christensdatter* faar 4 Børn, hvoraf dog vist det ene maa være død som Barn.

Ifølge Kirkebogen er de:

Karen * 1741,

Christen * 1743,

Christen * 1747 og

Peder * 1752.

I de ydre Forhold synes der endnu ikke at være foregaaet stor Forandring med denne Slægtslinie. Christen

Vinter faar jo Faderens lille Fæsteejendom, der ganske vist kort efter 1750 forstørres derved, at den sidste af Søren Havbos Slægt uddør, og hans Jordlod deles imellem *Vinter-* og *Bolmfamilien*, saa disse hver faar omtrent 5 Skpr. Hartkorn.

Afgiften af Stedet er aarlig 2 Rdlr. 5 Sk. og en Tønde Byg; men for denne Afgift har han sandsynligvis foruden Fæsteejendommen tillige haft Ret til at sætte Ruser og Garn udfør Herremandens Jordegods i Hjerk. Fiskeriet maa formodes endnu at være hans vigtigste Indtægtskilde, og Retten dertil maatte betales, som enhver anden Herlighed, til Godsejeren, naar det da ikke foregik ude paa det dybe Vand. Her var der velsagtens hovedsagelig Tale om Aalefiskeri, som støttede sig til Kysten.

Christen Vinter døde 1761 og *Maren Christensdatter* sidder da Enke i 18 Aar til sin Død 1779. En kort Tid har hun maaske siddet i sit gamle Hjem, men senere finder vi hende i et Hus, som ejes af Herremanden paa Hostrup, og hvoraf hun aarlig giver 1 Rd. Efterfølgeren som Fæster af den Ejendom, som i saa mange Aar havde været Vinterfamilens Hjem, hed *Eske Nielsen*.

Hermed ender Vinterslægtens Saga i Hjerk Sogn, hvad denne Linie angaar.

Om Christen Vinthers Børn ved vi kun delvis Besked. Datteren Karen og den første Søn Christen kendes der ikke noget om. De er formodentlig begge døde som Børn. De yngste har været mindreaarige, da Faderen døde og Moderen maatte opgive det gamle Hjem. De er naturligvis da kommen ud at tjene; men de var bundne til at blive indenfor Hostrup Gods.

Vi genfinder senere *Peder*, som Fæstegaardmand i Opperby, hvor han 1780 har ægtet en afdød Fæsters Enke ved Navn Kirsten Christensdatter. Han bliver Sognefoged og benyttes af og til som Tillidsmand for Hersekabet.

Christen Christensen Vinter (V).

Christen faar ved samme Tid en Fæstegaard i *Vejby*. Efter Familietraditionen skal han have faaet den som en Slags Straf. De 7 Gaarde i Hjerk, som hørte under Hostrup, gjorde paa den Tid alle deres Hoveri til Hostrup *Teglværk* i Stedet for som ellers at gøre Markarbejde. *Christen*, der sagtens har været i Tjeneste hos en af disse Gaardmænd, var stor og stærk og ikke saa lidt trodsig.

En Tysker, *Christoffer Pasch*, havde anlagt og ledede Teglværket for Herremanden, *Jochum Tolstrup*. Leret ælledes i Trodsen med de bare Fodder, og naar Hovfolkene kom om Morgenen, satte *Pasch* en Skammel frem til dem, som de kunde sidde paa og trække Strømperne af. En Foraarsmorgen, da det havde frosset stærkt om Natten, nægtede *Christen Vinter* at sætte sig og trække Strømperne af. Han havde haft stærk Tandpine om Natten og vilde nu ikke have denne forværret ved at gaa med de bare Ben i det frostkolde Ler.

Pasch klagede til Husbonden, og denne kaldte *Karlen* ind paa sit Kontor, hvor han plejede at banke Grillerne ud af de genstridige med en tør Tyremie. *Christen* stillede sig med Ryggen mod Døren og saa ikke ud til godvillig at ville tage sin Dragt Klø. *Jochum* skiftede da Taktik; han bød *Karlen* gaa hjem og tage sine bedste Klæder paa; han skulde ride til Randers med et Brev. *Christen* vidste godt, at det betød, at han nu skulde springe Soldat i 8 Aar; men han mukkede ikke. Han kom af Sted paa Gaardens bedste Hest; men *Tolstrup* var ilde fornøjet med dette Udfald; han havde jo ventet, at *Karlen* havde bøjet sig og taget sine Klø. Da *Christen* var redet af Sted, gik *Tolstrup* op i Møllen og saa efter ham, og da han kom ned igen, ytrede han: „Der gav jeg Fanden min bedste Karl og min bedste Hest“.

Christen laa sin Tid ud, og da han kom hjem, satte Herremanden ham som Fæster i Gaarden i *Vejby*, som

var meget forfalden, og hvor der tiltrængtes en rask Mand til at bringe Sagerne paa Fode igen.

I 1784 ægtede Christen *Maren Pedersdatter*, som da tjente hos den gamle Møllerkone i Bustrup Mølle, og Aaret efter har de Barn i Kirke, en Datter, som blev kaldt *Maren*. Men hun døde, da hun var 2 Aar gl., og et følgende Barn var dødfødt. Endelig 1788 fik de atter en Datter, der ligesom den første blev kaldt *Maren*, og hende fik de Lov at beholde.

Den Gaard i Vejby, som Chr. Vinter omkring 1780 faar i Fæste, var gl. Matrikel Nr. 6 af Hartkorn 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Den havde i mange Aar været bortfæstet til *Niels Sørensen Skomager*, men denne var nu død. Afgiften var meget ringe, kun 2 Rdlr. aarlig og Hoveri til Hovedgaarden.

Kun godt en halv Snes Aar sad Christen Vinter som Fæstegaardmand. Landboforholdene havde ved Tidens Reformlovgivning udviklet sig saaledes, at Herremændene gerne vilde sælge Bøndergodset, og 1792 sælger da ogsaa Herremanden paa Hostrup Gaardene til sine Fæstebønder.

Forinden den Tid var Udskiftningen foregaaet, og Gaardenes Størrelse var undertiden bleven noget forandret, som oftest ved, at de alle i samme By blev gjort ligestore. Christen Vinters Gaard havde ved denne Lejlighed faaet en lille Forøgelse, saa at dens Hartkorn nu var 5 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdk. 1 Alb. Paa denne Gaard faar han Skøde, og Købesummen sættes til 620 Rdlr. Hoveriet til Hostrup skal vedvare i Herremandens Livstid, men bortfalder saa. Selvejer *Jens Nielsen Mehlsen* i Vraa kautionerede for Købesummen.

Christen Vinter sidder nu som Selvejer til 1804. *Maren* er imidlertid vokset op og bliver forlovet med Jens Nielsens Søn, Niels Jensen. Skønt Christen og Maren ingenlunde endnu er gamle Folk, overdrager de dog Gaarden til de unge og bliver Aftægtsfolk. Niels

Jensen skal overtage Gaarden til samme Pris, som Christen Vinter har givet for den, 620 Rd., og den Aftægt han aarlig skal give sine Svigerforældre, specificeres saaledes: 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg (Dør den ene, skal den efterlevende kun have $2\frac{1}{2}$ Td. af hver Slags, og dør en af de unge, skal de gamle have aarlig $3\frac{1}{2}$ Td. af hver Slags), 1 Lispund Flæsk, en Ko frit græsset og fodret, 2 Faar ligesaa, Husværelse i Gaarden og Ildbrændsel, 6 Læs Hedetørv og 8 Læs Skudtørv, Indbo og Redskab, hvad de behøver, Pleje i Sygdom og anstændig Begravelse. Og saa skal Gaardens Ejer betale deres kgl. Skatter.

Flytter de gamle bort fra Gaarden, skal de yderligere have 2 Faar i Foder og Græs og 2 Rigsdaler i Penge.

Hvad der er paafaldende i denne Kontrakt, er, at de gamle ikke i alle Tilfælde har betinget sig en aarlig Pengeydelse. Men dette kan forklares ved, at de ikke har haft en saadan behov. Christen Vinter har sikkert opsparet sig nogen Kapital, saa han havde Penge nok til sit og Konens personlige Brug. Han havde ogsaa tidligere vist sig saa velstaaende, at han kunde købe og betale Gaardens Kongekorntiende med 300 Rigsdaler.

Christen Vinter i Vejby bliver den sidste af de 5 efter hinanden følgende Mænd af samme Navn. Med ham uddør denne Mandslinie. Men Vinter-Navnet gaar over paa Datterens og Svigersønnens Børn og Børnebørn.

Niels Amme.

Det antydedes ovenfor (S. 82), at *Niels Jensen* fra Vraa, som blev gift med *Maren Christensdatter*, gennem en Kvindelinie ogsaa stammede ned fra Havboerne i Hjerk. Der skal her kortelig gøres Rede for dette Forhold.

Da Maren Vinters uægte Søn Christen var i Kirke 1711 (S. 79), blev han holdt over Daaben af *Anne Amme*, som da tjente hos Jens Villadser, der havde i Fæste en Del af Bakgaarden i Hjerk. Om Anne selv var kommen til Salling med de andre Havboer, eller om hun var indfødt

Sallingbo, kan ikke oplyses. Der nævnes paa den Tid flere Kvinder i Hjerk og Harre med Tilnavnet Amme, saa det kan godt være et Slægtsnavn, men muligvis betyder det kun, at de paagældende Kvinder hver for sig har været Ammer hos et eller andet Herskab.

Anne Amme havde i hvert Fald en Søn, Niels, og en Datter, Johanne. Ved Niels blev Ammenavnet hængende, saa han hele Livet igennem hed *Niels Amme*.

Ind under Spøttrup hørte en eneste Gaard i Hjerk. Den havde tidligere hørt til Kongens Ryttergods, men var ved Auktion over dette bleven tilslaaet Spøttrupmanden. Gaarden var paa ca. 3 Tdr. Hartkorn; men desuden var den „Smedegaard“.

Her boede omkring 1700 *Rasmus Knudsen Smed*. Han havde en Tjenestepige, som hed *Ingeborg Stafensdatter*, og naturligvis skiftende Smedesvende. En af dem, *Christen Furboe*, lokkede Ingeborg, men hun var ikke den eneste, der faldt for ham; der var samtidig en anden frugtsømmelig ved ham. Hun hed Johanne og tjente hos Naboen, Anders Jensen. Hun kunde ikke bære Skammen og Sorgen over at være bleven bedraget, men fødte i Dølgemaal og myrdede sit Barn og blev derfor „rettet for Sverdet“ paa Bostrup Hede den 4. Juli 1712.

Ingeborg derimod blev hos Smeden og fødte sit Barn, som dog døde kort efter. Christen Furboe havde sandsynligvis gjort sig umulig og var forsvunden, og i hans Sted fik Smeden en Svend, som hed *Jens Meltesen*. Han blev gift med Ingeborg og overtog Gaard og Smedie efter Rasmus Knudsen.

Ingeborg levede dog ikke i ret mange Aar, og efter hendes Død blev Jens Meltesen 1730 gift med en Broderdatter til Karen Sørensdatte, der var gift med Chr. Vinter (III). Derved kom der en Forbindelse i Stand mellem Havboerne og Smedegaarden.

Anne Amme synes paa en eller anden Maade at være knyttet til Familien i Smedegaarden, og Niels havde i

hvert Fald sit Hjem der. I 1731 bliver han „i Jens Meltesens Hus“ trolovet med Christen Vinters Datter, *Karen*.

Det unge Par fik i Fæste en Gaard i Krejbjerg under Spøttrup Gods. Den havde Matr. Nr. 13 og var af Hartkorn ca. 4 Tdr. 6 Skpr. og den aarlige Afgift deraf var 9 Rdlr. 1 Mk. 12 Sk.

Niels og Karen faar 6 Børn:

Mette * 1732.

Anne * 1734.

Christen * 1736 † 1738.

Karen * 1738.

Bodil * 1740.

Peder * 1745.

Det er den 4. i Rækken, *Karen*, der i December 1771 bliver gift med *Jens Nielsen (Mehlsen)* i Vraa. Søsteren *Bodil* var Aaret før bleven gift med Enkemanden *Bertel Jensen* i Juulsgaard i Krejbjerg, og *Anne* blev i December 1771 gift med *Niels Sørensen Strøm*, der fik Gaarden i Hjerk, som tidligere havde været Niels Ammes Hjem. Niels Sørensen købte og forøgede senere Gaarden, saa han tilsidst havde mellem 7 og 8 Tdr. Hartkorn.

Fæstebrevet, dateret 12. Jan. 1775, begynder helt bombastisk saaledes: „Jeg Mogens Rosenkrantz til Spøttrup og Hesthauge, Ridder, hans Mayst. Kongens betroede Geheimeraad og Kammerherre, gør vitterligt, at jeg herved stæder og fæster til Niels Sørensen Strøm den mig tilhørende Sted, udi Hierk Sogn og By beliggende, Hartkorn ny Matrikel 2 Td. 7 Skp. 2 Alb., som Rasmus Jensen hidtil beboede og formedelst Fattigdom maatte fratræde . . .“

Sønnen *Peder* fik Gaarden i Krejbjerg. Hos ham boede Niels Amme som Aftægtsmand til sin Død 1788. Moderen, *Karen Vinter*, var død allerede 1771, $\frac{1}{2}$ Aar før de to Døtre blev gifte.

Jens Nielsens Søn Niels, gift med *Christen Vinter Datter Maren*, havde Sønnen *Christen Nielsen*, gift med *Lise Ludvigsen*, og hermed er Slægtshistorien ført ned til Nutiden. *J. C. Hansen.*